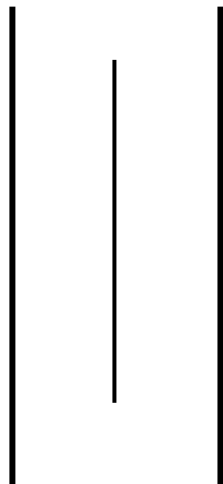
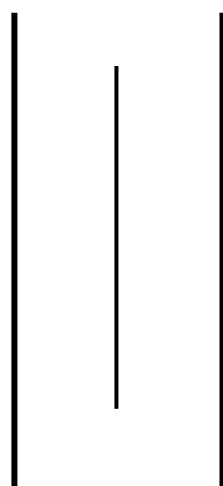

बागमती प्रदेश सभा
शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समिति

चौथो वार्षिक प्रतिवेदन, २०७९
(२०७८ जेठ-२०७९ जेठ)

शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको सचिवालय
हेटौडा, नेपाल
फोन नं. ०५७-५२०६४२

शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिमा रहनु भएका माननीय सदस्यहरु

सभापति

मा.केशव प्र. पोखरेल

सदस्य

मा.उर्मिला कर्मचार्य

सदस्य

मा.कन्चन खनाल

सदस्य

मा.गोमा भुर्तेल

सदस्य

मा. दावा दोर्जे लामा

सदस्य

मा.प्रकाश श्रेष्ठ

सदस्य

मा. प्रदिप कुमार कटुवाल
क्षेत्री(के.सी.)

सदस्य

मा. प्रेम बहादुर पुलामी

सदस्य

मा बद्री मैनाली

सदस्य

मा. भिमसेन खत्री

सदस्य

मा.मैना आछामी

सदस्य

मा. डा.राजाराम कार्की

सदस्य

मा. डा.रामकुमार अधिकारी

सदस्य

मा. लाल कुमारी पुन

सदस्य

विजया श्रेष्ठ(के.सी.)

सदस्य

सरस्वती बाटी

सदस्य

मा. सरेश नेपाल

सदस्य

मा. सृजना सैजु

भूमिका

प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ बमोजिम प्रदेश सरकारलाई प्रदेश सभा प्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउन, प्रदेश सरकारबाट भए गरेका काम कारवाहीको अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी आवश्यक निर्देशन वा राय सल्लाह दिन समेतका लागि प्रदेश सभामा संविधानको धारा १९३ बमोजिम गठित विभिन्न समिति मध्ये शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समिति पनि एक हो। प्रदेश सरकारले पेश गरेको विधेयक, सरकारको नीति तथा वार्षिक कार्यक्रम, प्रदेश सरकारको बजेट तथा प्रदेश सरकारले प्रत्यायोजित व्यवस्थापन अन्तर्गत तर्जुमा गरेको नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधिहरू एवं सरकारको कार्यक्रमहरूलाई समितिहरूले संविधान तथा ऐन बमोजिम छु छैन हेर्ने, संशोधन गर्ने र समितिहरूमा जिम्मेवार व्यक्तिहरूलाई उपस्थित गराएर छलफल गर्ने र आवश्यक राय सल्लाह, सुझाव वा निर्देशन दिन सक्ने भएकोले समितिहरूलाई Mini Parliament समेत भनेर चिनिन्छ। यस समितिमा प्राप्त भएका विधेयकहरू माथि सरोकारवालासंग तथा विज्ञहरूसंग अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गर्ने गरिएको छ। तत्पश्चात विधेयकमाथि दफावार छलफल हुने गरेको, दफावार छलफलमा संशोधन पेश गर्नुहुने माननीय सदस्यहरूलाई बैठकमा उपस्थित गराउने गरिएको छ। विधेयकको उद्देश्य, नीति र लक्ष्य प्राप्तिका लागि सरोकारवाला एवं सर्वसाधारण जनताको समेत भावना समेटिने गरी समितिले हालसम्म एक वटा संशोधन विधेयक समेत गरी १३ वटा विधेयक पारित गरेको छ। संविधानत विकास निर्माणको कार्य प्रत्यक्ष रूपमा सरकारसँग सम्बन्धित विषय हो। प्रदेशको विकास निर्माणको कार्य, मन्त्रालय अन्तर्गतका जिल्ला स्थित सेवा कार्यालयहरूले प्रवाह गरेका सेवाहरू सुशासन सहित, निष्पक्ष र विवादरहित ढंगले तथा समयमै सहज रूपमा कार्यान्वयन गरिएको छ वा छैन भन्ने विषयमा निगरानी राख्ने सार्वभौम जनताको प्रतिनिधिमूलक संयन्त्र प्रदेश सभा भएको र सोही प्रयोजनको लागि प्रदेश सभाले यो समिति गठन गरेको हो। समितिले आफ्नो कार्य सम्पादनको क्रममा सरकारले सुरु गरेको विकास निर्माणको कार्यमा, सरकारले उपलब्ध गराउने सेवा सुविधामा तथा समय समयमा परिस्थितिजन्य अन्य आवश्यक कार्यमा र समितिले अध्ययन अनुगमन गरी सरकारलाई आवश्यकता अनुसार निर्देशन, राय वा सल्लाह, सुझाव दिने कार्यमा समेत यो समिति सदैव सक्रिय रहेको छ र आगामी दिनहरूमा अझ सक्रिय हुने विश्वास दिलाउन चाहन्छु।

समितिले गरेका काम र दिनु पर्ने सुझावहरू प्रतिवेदनमा विस्तृत रूपमा राखिएको छ। यहाँ म मुख्य मुख्य कुराहरू वाचन गर्ने अनुमति चाहन्छु। नेपालको संविधानले समृद्ध नेपाल सुखि नेपाली बनाउने उद्देश्यका साथ समाजवादको आधार निर्माण गर्ने लक्ष्य लिएर बमोजिम पारदर्शिता, जवाफदेहिता र संधीयताको संस्थागत विकासको लागि प्रदेश सरकारलाई उचित ऐन, नियम र

कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न समितिले आफ्नो भूमिका खेलिरहेकै छ। समितिले पटक पटक बैठक बसि आएका उजुरी तथा गुनासोको सन्दर्भमा पनि उप समिति गठन गरेर प्रतिवेदन तयार गरेको, कतिपय उजूरीहरूको छानविन गर्न र जानकारी दिन सम्बन्धित मन्त्रालयहरूलाई निर्देशन दिइएको अवस्था छ।

समितिले आफ्नो आन्तरिक कार्यविधि २०७८ बनाई सोहि अनुसार समितिको बैठक तथा अन्य कार्यहरू गर्ने गरिएको छ।

सरकारले ऐनले तोकिएको अधिकार अन्तर्गत रहेर नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड तर्जुमा भएको छ छैन सो को अध्ययन र आवश्यक निर्देशन दिन प्रत्यायोजित व्यवस्थापन उप समिति र सरकारी आश्वासन पुरा भएको नभएको अध्ययन गरि आवश्यक राय सुझाव दिन सरकारी आश्वासन उप समिति बनाई क्रियाशिल गराइएको छ।

ऐन अनुसार नियमावली नबनाउने, बनाई हाले पनि कार्यान्वयन नगर्ने र कार्यविधि बनाई आफ्नो सजिलो पार्ने सरकारको प्रवृत्ति मौलाउँदै गएको देखिन्छ। समितिले उक्त विषयहरूलाई मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण गराएको पनि छ। ऐन नियम छलेर कार्यविधि, निर्देशिका र मापदण्डमा भरपर्ने प्रवृत्ति निरुत्साहित हुनुपर्दछ भन्ने समितिको ठहर छ।

समितिका बैठकहरूमा उपस्थित हुन, समितिले दिएका निर्देशनहरू पालना गर्न र उत्तरदायित्व बोध गर्ने कुरामा कतिपय मन्त्रीज्यूहरू उदासिन बनेको अवस्था छ। समितिले हालसम्म दिएका निर्देशन र सुझावहरू के कति पालना भए भन्ने सम्बन्धमा समिति गम्भिर भएको छ।

सरकारले विनियोजित बजेट पहिलो चौमासिकमा नै निकास दिनु नसकेको, ठेक्का प्रक्रिया समयमै पुरा गर्न नसकेको आम रूपमा देखिन्छ। अबको बजेट पछि सरकार थप सजग हुनुपर्ने देखिन्छ।

यस समितिको कार्यक्षेत्रभित्र विगतमा सामाजिक विकास र भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी गरी दुईवटा मन्त्रालय थिए। विगतमा सामाजिक विकास मन्त्रालयमा रहेको श्रम तथा रोजगारको विषय हाल यातायात मन्त्रालयमा छ। हाल फुटाइएका मन्त्रालयहरूमा जनशक्तिको अभावमा पूंजीगत खर्च लक्ष्य अनुसार हुन नसकेको र साधारण खर्च बढेको देखिन्छ। सरकारले जनशक्ति व्यवस्थापन गरी पूंजीगत खर्च बृद्धिमा ध्यान दिनु जरुरी छ।

केही समय अगाडि उपत्यकाका तीन जिल्ला र केहि दिन अघि मात्र समितिले काभ्रेपलाञ्चोक, सिन्धुपाल्चोक, दोलखा, रामेछाप र सिन्धुलीको स्थलगत भ्रमण र पूंजीगत क्षेत्रमा

खर्च भएका विशेष गरी कृषि र पशुपन्छीपालनको क्षेत्रमा अवलोकन गरिएको थियो। जब खेती सुरु हुन्छ मल बीउ पाईत्र, जब पढाई सुरु हुन्छ पाठ्यपुस्तक पाईत्र, जब मानिसहरु बिरामी हुन्छन् तब उपचार पाईत्र भन्ने आवाज अधिकांश जनताहरुको गुनासो छ। यस्तो अवस्थामा राज्यको उपस्थिति कहाँनै छ प्रश्नै प्रश्न आईरहेको अवस्था छ। किसानहरुलाई समयमै रासायनिक मलको सहज उपलब्ध गराउन र दीर्घकालिन समाधानको लागि प्रदेशमै रासायनिक मलको कारखाना स्थापना गर्न सरकारको ध्यानाकर्षण गरिएको छ। कृषि तथा पशुपन्छीमा दिईने अनुदानले केही क्षेत्रमा सफलता मिले पनि बास्तविक किसान वा लक्षित समूहले पाउन नसकेको, अनुदानको सट्टामा सस्तो व्याजदरमा ऋणको माग भएको, प्रदेश सरकारले बैंक मार्फत उपलब्ध गराउने कर्जामा बास्तविक सर्वासाधारण किसानहरुको पहुँच नभएको र कुन कुन किसानले कर्जा प्राप्त गरेको भन्ने तथ्याङ्क कृषि ज्ञान केन्द्र, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई जानकारी नभएको र यो कर्जा दिने समितिमा सरकारको तर्फबाट कृषि ज्ञान केन्द्र र भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई पनि सहभागि गराउन पर्ने देखिन्छ। सहकारी मार्फत संचालन भएको सामूहिक कृषि खेतीलाई समेत सुलभ कर्जा दिनु पर्ने देखिन्छ।

प्रदेश सरकारद्वारा जिल्लाहरुमा निर्माण भएको Cold Store संचालनको लागि आवश्यक व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ। अनुदानमा वितरण गरिएको कृषि यन्त्र उपकरणहरुको गुणस्तरको जाँच गर्ने संयन्त्र तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ। संघीय सरकार मातहतमा संचालन भईरहेको जिरीको गाई फार्म, दोलखा मुडेको न्युक्विलयस आलु अनुसन्धान केन्द्र, हेटौँडाको मत्स्य विकास केन्द्र जस्ता स-साना यस्ता कार्यालयहरु तत्काल प्रदेश सरकार मातहतमा ल्याउन प्रदेश सरकारको ध्यान जानुपर्ने देखिन्छ।

नदी आसपासमा खेर गईरहेको विघौँ विघा जमिनहरुको उपयोग भएको छैन। सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको बगरमा कृषि सहकारीद्वारा सामूहिक खेती गर्न थालिएको भएता पनि बाढी पसेर प्रदेशको लगानी डुवेको अवस्था छ। जसमा उकास गरेर बाँकी जग्गाहरुलाई उपयोगमा ल्याउने नीति ल्याउनु जरुरी देखिएकोछ। सार्वजनिक र सरकारी जग्गाहरुको उचित संरक्षण हुन आवश्यक देखिन्छ।

मदन भण्डारी स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानमा प्रदेश सरकारले धेरै लगानी गरिसकिएको देखिएको छ। केही समय अगाडि उक्त प्रतिष्ठान संचालनमा सरकारले ल्याएको अध्यादेशको सम्बन्धमा सम्मानित सर्वोच्च अदालतले Stay Order जारी गरेको छ। सो सम्बन्धमा समितिले प्रतिष्ठानका पदाधिकारीहरुलाई बोलाई विवरण लिने काम गरेको छ। अदालतमा विचाराधिन भएको सन्दर्भमा समितिले निष्कर्ष निकाल्नु उपयुक्त नहुने भएको कारण अध्ययनको क्रममै समिति रहेको पनि गरिमा मय सभामा जानकारी गराउँदछु।

यस आ.व.मा समितिमा प्रदेशको उच्च शिक्षा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक मात्र प्राप्त भएको छ। हामीले अझ धेरै कानूनहरू तर्जुमा गर्नुपर्ने देखिन्छ। आवश्यक कानून तर्जुमाको लागि सरकारले पहलकदमी लिनुपर्ने देखिन्छ।

उच्च शिक्षा र सामूदायिक कलेजहरूलाई व्यवस्थित, गुणस्तरिय र सर्वसुलभ बनाउन योजना बनाई प्रभावकारी रूपले संचालन गरिनुपर्ने देखिन्छ। प्रदेश सरकारले बृद्धबृद्धाहरूको विभिन्न रोगको उपचारको लागि Geriatric Hospital स्थापना गर्न अति आवश्यक देखिन्छ। त्यस्तै गरेर पूर्व पश्चिम राजमार्गमा हेटौडा पनि जोडिएकोले यहाँ धेरै दुर्घटना हुने गरेको कारण हेटौडामा एउटा Trauma Hospital पनि खोल्नु पर्दछ। प्रदेशका अस्पतालहरूमा डाक्टर तथा विशेषज्ञहरूको रिक्त दरवन्दि तुरुन्त पूरा गर्नु पर्ने देखिन्छ।

समितिले हालसम्म गरेका कार्यहरू, मन्त्रालय र मन्त्रालय अन्तर्गतका निकायहरूबाट प्राप्त विवरण र अध्ययन अनुगमनको आधारमा यो प्रतिवेदन तयार गरी प्रदेश सभामा पेश गर्ने निर्णय भए अनुसार यो प्रतिवेदन पेश गरेको छु। यो प्रतिवेदनले प्रदेश सरकारलाई योजना तर्जुमामा सहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छु।

समितिको बैठकमा सक्रियताका साथ भाग लिई समितिको कार्य सम्पादनमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नु हुने समितिका माननीय सदस्यहरूको उच्च प्रशंसा गर्दछु। यस अवधिमा प्रदेश सभाका माननीय सभामुख र माननीय उपसभामुखबाट आएका राय सुझावको लागि आभार प्रकट गर्दछु। यस समितिको आमन्त्रणमा प्रत्यक्ष उपस्थित भएर वा अप्रत्यक्ष रूपमा समेत समितिले मागेको विवरणहरू उपलब्ध गराई सहयोग गर्नु हुने प्रदेश सरकारका सम्बन्धित मन्त्रालय, विभाग एवं निकायका पदाधिकारी, प्रदेश सभाका सचिव तथा समितिका सचिव लगायतका सम्पूर्ण कर्मचारीहरू र समितिको कामकारवाहीको विषयमा आम नागरिकलाई सुसूचित गर्ने सञ्चार जगतलाई समेत हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु।

धन्यवाद ।

मिति: २०७९ जेठ ३१

मा.केशव प्रसाद पोखरेल

सभापति

बागमती प्रदेश सभा

शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समिति

हेटौडा, नेपाल

विषय-सूची

विषय	पृष्ठ संख्या
परिच्छेद-१	
पृष्ठभूमि	
१.१ विषय प्रवेश	१
१.२ शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समिति	२
१.३ समितिको कार्यक्षेत्र	३
१.४ समितिको संरचना	३
१.५ अध्ययन विधि	३
परिच्छेद २	
समितिले सम्पादन गरेका मुख्य मुख्य कार्यहरू	
२.१ समितिको शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि सम्बन्धी दृष्टिकोण	५
२.२ समितिले देखेका चुनौतिहरू	६
२.३ समितिले हालसम्म गरेको कामहरूको संक्षिप्त विवरण	७
२.३.१ विधायिकी कार्य अन्तर्गत समितिमा हालसम्म दफावार छलफल भई पारित भएका विधेयकहरूको विवरण:	७
२.३.२ गैर विधायिकी कार्य:	७
२.३.३ समितिले गैर विधायिकी कार्य अन्तर्गत गरेको मुख्य मुख्य कार्यहरू:	८
२.४ समितिको निर्णयहरू	१७
२.५ समितिको निर्णय/निर्देशनहरूको कार्यान्वयनको अवस्था	१७
परिच्छेद ३	
निश्कर्ष र सुझाव	
३.१ निश्कर्ष	१८
३.२ सुझावहरू:	१९
अनुसूचीहरू	
अनुसूची-१ समितिका माननिय सदस्यहरूको नामावली	२४
अनुसूची-२ समितिबाट भएका निर्णयहरू	२५
अनुसूची-३ समितिका सदस्यहरूको बैठकमा सहभागिता	४६
अनुसूची-४ प्रदेश उच्च शिक्षा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७८ सम्बन्धी शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको प्रतिवेदन	४७
अनुसूची-५ समितिको अध्ययन अवलोकन भ्रमणका तस्वीरहरू	५५

परिच्छेद - १

पृष्ठभूमि

१.१ विषय प्रवेश

विकास भन्नाले सकारात्मक उपलब्धि, वृद्धि तथा प्रगति सहित अगाडि बढ्ने प्रक्रिया हो। हाम्रो सन्दर्भमा नागरिकको आधारभूत आवश्यकताहरू परिपूर्ति गर्नु, उनीहरूको जीवनस्तर उठाउनु र आर्थिक क्रयशक्ति बढाउनु नै विकास हो। कुनै पनि देश विकसित हुन त्यस देशका जनताको प्रति व्यक्ति आय, औसत आय, जीवनस्तर, क्रय शक्ति र राष्ट्रको वार्षिक आयलाई हेरिन्छ। हरेक क्षेत्रको एउटा सुनिश्चित वृद्धिलाई नै विकास भन्न सकिन्छ र विकासमा विकल्पहरू रहन्छ।

नेपाल एक कृषि प्रधान मुलुक हो। यस कृषि पेशामा अधिकांश मानिसहरू निर्भर रहेकोले नेपालमा सर्वप्रथम कृषि क्षेत्रको विकास हुनु जरुरी छ। त्यस्तै गरेर शिक्षा, स्वास्थ्य र अन्य राजनीतिक, सामाजिक आर्थिक क्षेत्रको विकास हुनु पनि त्यतिकै जरुरी छ। नेपालमा सर्वप्रथम वि.स. २०१३ सालबाट पञ्चवर्षिय योजना शुरु भएको हो। हरेक योजनामा कृषि, स्वास्थ्य, शिक्षा क्षेत्रको विकासको लागि योजनाको खाका तयार भए तापनि आशातित सफलता प्राप्त गर्न नसकिरहेको परिप्रेक्ष्यमा हामी पन्ध्रौं पञ्चवर्षिय योजनामा छौं। नेपालको संविधानले संघीय लोकतन्त्र सहितको गणतान्त्रिक व्यवस्थालाई अंगिकार गरिसकेपछि स्थानीय तह हुँदै प्रदेश सभा र प्रतिनिधि सभाको निर्वाचनद्वारा प्राप्त राजनैतिक उपलब्धिलाई संस्थागत गर्दै नियन्त्रण र सन्तुलनको आधारमा प्रदेश सभाभित्र विभिन्न विषयगत समितिहरूलाई कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ।

१.२ शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समिति

प्रदेश सभाको कामकारबाहीलाई चुस्त, दुरुस्त र यसको प्रभावकारिता वृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ संसद भित्रैबाट सभाको अभिन्न अंगको रूपमा स्थापित संयन्त्र नै संसदीय समितिहरू हुन् जसलाई Mini Parliament को रूपमा समेत परिभाषित गरिएको छ। प्रदेश सभाले सम्पन्न गर्नुपर्ने महत्वपूर्ण, गहन र जटिल कार्यहरू प्रदेश सभाको सदनमा हुने सिमित र औपचारिक छलफल, प्रश्नोत्तर र सरकारी आश्वासनबाट मात्र पूरा हुन सक्दैनन् र प्रदेश सभाको भूमिकामा वस्तुपरक, यथार्थपरक, औचित्य र आवश्यकताको आधारमा निर्णायक बनाई जीवन्त राख्न तथा प्रदेश सभाको कार्य बोझलाई कम गर्न प्रदेश सभाको भूमिकामा प्रतिकूल नहुने गरी जिम्मेवारी वहन गर्न यस्ता संसदीय समितिहरू गठन भएका छन्।

प्रदेश सभामा प्रवेश गरेको कुनै पनि विधेयक तथा अन्य विषयहरू समितिहरूमा व्यापक र गहन छलफल हुने, दलीय निर्देशन तथा मतभेदहरू नहुने, विषय विज्ञहरूको उपस्थितिमा छलफल तथा बहस भई आवश्यकता र औचित्यको आधारमा निर्णयमा पुग्न सकिने हुँदा यस्ता समितिहरूको भूमिकाले प्रदेश सरकारलाई बढी जिम्मेवार र उत्तरदायी बनाउँछ। यस्ता समितिहरू जनतासँग निकट सम्बन्ध राख्ने हुँदा प्रदेशको वास्तविक अवस्था, जनताका सरोकारका विषयहरू, माग र आवश्यकता, सरकारले संचालन गरेका विकास निर्माण तथा सेवा सुविधा, प्रदेशको समग्र आर्थिक अवस्थाको बारेमा प्रत्यक्ष जानकारी रहेका हुन्छन्। प्रदेशको आर्थिक तथा सामाजिक विकास गरी दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न र जनताका आधारभूत

आवश्यकताहरू पूरा गर्दै “समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली” को राष्ट्रिय संकल्पलाई सार्थक परिणाममा पुऱ्याउन प्रदेशको क्षेत्र भित्र भूगोल, हावापानी र माटो सुहाउँदो बालीनाली लगाउन प्रोत्साहन गर्नुपर्ने, मल, बिउविजन, सिंचाईको समयमै व्यवस्थापन हुनुपर्ने, सहकारीको नियमन हुनुपर्ने, प्राविधिक शिक्षालयहरू खोल्नुपर्ने र सर्वसुलभ तरिकाले औषधोपचारको व्यवस्था लगायत सभावाट पारित भएका कानूनहरूको अक्षरश पालना हुनुपर्ने देखिन्छ। समितिहरूमा जनप्रतिनिधिहरूको प्रतिनिधित्व हुने तथा विभिन्न विषयका विज्ञहरूसंगको छलफल र विचार विमर्श तथा समिति आफैले अनुगमन र अध्ययन गरी तयार गरेको प्रतिवेदनले प्रदेशको कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, सहकारी, पशुपन्छी तथा खेलकुद क्षेत्रको विकासमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउन सकिन्छ। यस्ता समितिहरूले कार्यपालिकाबाट सम्पादित हुने सबै कार्यहरूको नियमित अनुगमन गर्ने, अनियमित कार्यको लेखाजोखा गर्ने, छानविन, अध्ययन, अनुसन्धान गरी प्रतिवेदन पेश गर्ने, समितिका कार्य क्षेत्र भित्रका मन्त्रालयले आफ्नो दायित्व पूरा गरेको छ, छैन हेर्ने, प्रदेश सभावाट पारित नीति तथा कार्यक्रम र बजेटको कार्यान्वयन र कानून निर्माणको क्रममा प्रदेश सभालाई बढी भन्दा बढी प्रभावकारी बनाउने, प्रत्यायोजित अधिकार अन्तर्गत बनेका नियमावली, निर्देशिका तथा कार्यविधि एवं मापदण्ड ऐनको उदेश्य अनुरूप छ छैन हेर्ने र सरकारको तर्फवाट पेश भएका लिखित तथा मौखिक सरकारी आश्वासनहरू पुरा भएको नभएको हेर्ने महत्वपूर्ण भूमिका समितिहरूको रहेको हुन्छ। मन्त्रालयहरूवाट कानूनको पालना भए नभएको, जवाफदेहिता र पारदर्शिताको विषय समेत मूल्याङ्कन गर्ने कार्य समेत समितिको दायित्व भित्र पर्दछ।

शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको कार्यक्षेत्र, प्रदेशको समग्र कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, भूमि व्यवस्था, सहकारी, खेलकुद, सामाजिक सुरक्षा (महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक र अपाङ्गता) र संस्कृतिसंग सम्बन्धित छ। तसर्थ प्रदेश सरकारलाई प्रदेश सभाप्रति उत्तरदायी बनाउने र आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्रका निकायहरूको क्रियाकलापमा पारदर्शिता, जवाफदेहिताका साथै परिचालनका लागि यसले निम्न लिखित भूमिकाहरू निर्वाह गर्दछ।

- मन्त्रालय, विभाग र अन्तर्गतका निकायहरूको नीति तथा कार्यक्रम, स्रोत परिचालन, व्यवस्थापन र यससंग सम्बन्धित क्रियाकलापको मूल्याङ्कन गरी सम्बन्धित निकायहरूलाई आवश्यक निर्देशन दिने र समुचित टिप्पणी, सिफारिश र निर्देशन सहितको वार्षिक प्रतिवेदन बैठकमा पेश गर्ने।
- मन्त्रपरिषद्का सदस्यहरूले प्रदेश सरकारको तर्फवाट बैठकमा समय समयमा दिएका आश्वासनहरूलाई पूरा गर्न प्रदेश सरकारद्वारा के कस्ता कदमहरू उठाइएका छन् सो सम्बन्धमा अध्ययन गरी सम्बन्धित निकायहरूलाई आवश्यक निर्देशन दिने र सभाको बैठकमा प्रतिवेदन पेश गर्ने।
- विषयसंग सम्बन्धित सरकारी निकायको सार्वजनिक सम्पतिको हिनामिना भए, नभएको अध्ययन, अनुगमन र मूल्याङ्कन गरी आवश्यक निर्देशन दिने र प्रतिवेदन पेश गर्ने।
- प्रदेश सरकारद्वारा प्रचलित ऐन नियम अनुरूप भए गरेका कामकारवाही वारे छलफल गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिने।

- प्रदेश सरकारद्वारा समय समयमा गठन हुने छानविन आयोग र समितिहरूद्वारा प्रस्तुत प्रतिवेदन कार्यान्वयनको अनुगमन गरी सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक राय, सल्लाह र निर्देशन दिने ।
- मन्त्रालय, विभाग र अन्य निकायहरूबाट सम्पादन भएका कामको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी सो सम्बन्धमा आवश्यक निर्देशन दिने ।
- बैठकले सुम्पेको अन्य काम गर्ने ।

१.३ समितिको कार्यक्षेत्र

बागमती प्रदेशको, प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १४६ को उपनियम (१) बमोजिम प्रदेश सभामा ५ वटा विषयगत समितिहरू रहने प्रावधान बमोजिम शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समिति गठन भएको छ। यस समितिको कार्य क्षेत्रभित्र सामाजिक विकास, स्वास्थ्य, कृषि तथा पशुपन्छी विकास, भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण र युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय रहेका छन्। यस समितिले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्रपर्ने मन्त्रालय र निकायसँग सम्बन्धित प्रत्यायोजित व्यवस्थापन, सरकारी आश्वासन, विधेयक उपर दफावार छलफल तथा समयसापेक्ष अन्य आवश्यक विषय र सरकारले गरेका काम कारवाहीको अध्ययन अनुगमन गरी सो सम्बन्धी प्रतिवेदन सभामा पेश गर्ने व्यवस्था गरिएको छ। मन्त्रालय, विभाग र अन्तर्गतका निकायहरूको नीति तथा कार्यक्रम, स्रोत परिचालन, व्यवस्थापन र यससँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरूको मूल्यांकन सम्बन्धमा र सभाबाट प्रत्यायोजित गरिएको प्रत्यायोजित व्यवस्थापन अधिकार अन्तर्गत बनेका नियमावली, निर्देशिका र कार्यविधि सम्बन्धमा, मन्त्रपरिषदका सदस्यहरूले प्रदेश सरकारको तर्फबाट बैठकमा समय समयमा दिएका आश्वासनहरूलाई प्रदेश सरकारद्वारा पूरा भएको वा नभएको तथा सरकारको काम कारवाही सम्बन्धमा अध्ययन अनुगमन गरी तयार गरिएको प्रतिवेदनमा औल्याइएको विषयवस्तु सम्बन्धित निकायलाई कार्यान्वयन गर्न आवश्यक निर्देशन, राय सल्लाह समेत दिन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ।

१.४ समितिको संरचना

प्रत्येक विषयगत समितिमा सभामुखले कार्य व्यवस्था परामर्श समितिको परामर्शमा प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १४६ बमोजिम बढीमा २२ जना सदस्यहरू मनोनीत गर्न सकिने व्यवस्था रहेको छ। प्रदेश सभाको सचिव प्रत्येक समितिको पदेन सचिव हुनेछ र सचिवले आफू मातहतको अधिकृतलाई समितिको सचिवको कार्य गर्न तोक्न सक्ने व्यवस्था समेत नियमावलीले गरेको छ। हाल शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिमा सभापति सहित १८ जना माननीयहरू सदस्य रहनु भएको छ। समितिलाई प्रशासकीय एवं व्यवस्थापकीय सहयोग गर्न एक समिति सचिवालय रहेको छ।

१.५ अध्ययन विधि

प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १५८ बमोजिम प्रत्येक विषयगत समितिले आफ्नो वार्षिक प्रतिवेदन प्रदेश सभा बैठकमा पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। यो प्रतिवेदन यस समितिको चौथो प्रतिवेदन भएको व्यहोरा अवगत गराउँदछौं। यस समितिले विषयगत मन्त्रालयहरूको काम कारवाहीलाई लिएर तथा

परिस्थितिजन्य उत्पन्न भएको विषयमा तथा अन्य आवश्यक कार्यहरूलाई लिएर समय समयमा आवश्यक निर्देशनहरू समेत दिने गरेको छ। विषयगत मन्त्रालयहरूको जिल्ला स्थित सेवा कार्यालयहरू समयमा नै स्थापना नहुनु, भएका विषयगत कार्यालयहरूमा समायोजनका कारण पर्याप्त जनशक्तिको अभावले र कोरोना भाईरसको कारण लामो समयको लकडाउनले गर्दा आ.व. २०७७/०७८ को नीति कार्यक्रममा प्रस्तावित योजनाहरूको वास्तविक अवस्थाको चित्रण गर्न सकिएन।

परिच्छेद २

समितिले सम्पादन गरेका मुख्य मुख्य कार्यहरु

२.१ समितिको शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि सम्बन्धी दृष्टिकोण

संसदीय व्यवस्थाको सुन्दर पक्ष भनेको राजस्व र व्ययको अनुमान सहितको बजेट प्रदेश सभाको बैठकबाट पारित नगरी खर्च गर्न नपाउने, कर तथा राजस्व पनि प्रदेश सभाबाटै सो सम्बन्धी ऐन पारित गरेर मात्र उठाउन पाउने व्यवस्था छ। बागमती प्रदेश सभा अन्तर्गत गठन भएको शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिले प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रमहरु र सो नीति तथा कार्यक्रमलाई कार्यान्वयनको लागि छुट्याइएको बजेट सम्बन्धमा विस्तृत छलफल गरी सम्बन्धित निकायलाई मार्गनिर्देश गर्ने अभिन्न अंग मध्येको एक हो। सामाजिक विकास, स्वास्थ्य, कृषि तथा पशुपन्छी विकास, भूमि, सहकारी तथा गरिबी निवारण र युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय सम्बन्धित प्रदेश सरकारका कार्यक्रमहरु र विनियोजित बजेट प्रदेश सभाबाट पारित भै कार्यान्वयनको चरणमा प्रवेश गर्ने परिपाटी भए पनि प्रदेश नीति तथा योजना आयोगले प्रस्तावित गरेका नीति तथा आवधिक योजना तथा कार्यक्रमहरु पनि प्रदेश सभामा छलफलको विषय बनाई जाने परिपाटी अवलम्बन गर्न वाञ्छनीय हुन्छ। परियोजना बैकमा प्रविष्ट हुने योजनाहरुको विश्लेषण गरी वर्गीकरण गर्ने र क्रमिक रूपमा सम्बोधन गर्ने प्रणालीको शुरुवात गरी आवधिक योजनाहरुमा समावेश गर्ने र वर्षको अन्त्यमा गरिने रकमान्तरलाई समेत विषयगत समितिमा छलफल गर्नुका साथै प्रदेश सभामा समेत छलफलको विषय बनाउनु उपयुक्त हुन्छ। सरकारले कार्यक्रम एवं आयोजना प्रस्ताव गर्दा समग्र प्रदेशको आर्थिक तथा सामाजिक क्षेत्रमा पार्ने सकारात्मक प्रभावको मूल्यांकन गर्नु पर्दछ र साथै कार्यान्वयनको पनि सुनिश्चित गरिनु पर्दछ। आयोजना एवं कार्यक्रम छनौट गर्दा प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्र स्तरीय ठूला, मझौला र साना योजनाहरुलाई प्राथमिकीकरण गरी समानुपातिक बजेट वितरण प्रणालीलाई अवलम्बन गरिनु पर्दछ। संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले प्रस्ताव गरेका शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पशुपालन, फलफूल, तरकारी खेती एवं विकास सम्बन्धी आयोजना एवं कार्यक्रमहरुमा दोहोरोपना हुनु हुँदैन। स्थानीय स्रोत र साधनको अधिकतम उपयोगितामा ध्यान दिनुपर्दछ। आवश्यकताका आधारमा आयोजना एवं कार्यक्रम छनौट गर्दा हावापानी, भूगोल, जनसंख्या, मानव विकास सूचकांक र कार्यान्वयनको सहज पक्षलाई छनौटको आधार बनाइनु उपयुक्त हुन्छ।

विकासमा ऐक्यवद्धता, राजनीतिमा प्रतिस्पर्धाको नीतिलाई राजनीतिक संस्कारको रूपमा विकास गरिनु पर्दछ। प्रदेश सरकारबाट स्थानीय तहलाई पठाइने विभिन्न किसिमका अनुदानहरुको कार्यान्वयन पक्षलाई प्रभावकारी बनाउन जरुरी देखिन्छ। शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पशुपालन, फलफूल, तरकारी खेती, सहकारी, गरिबी निवारण एवं विकास सम्बन्धी आयोजना एवं कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न स्पष्ट नीति नियमको खाँचो, कर्मचारीहरुको अभाव, समयमै कार्यक्रम तथा अख्तियारी नपुग्नु तथा प्रक्रिया पुऱ्याउन पर्ने वाध्यता मुख्य अवरोध रहेका छन्। नेतृत्वले यो कुरालाई समयमै मनन गरी यस्ता अवरोधहरु हटाई कार्यान्वयन पक्षमा सुधार गर्न आवश्यक छ। राज्यको स्रोतले मात्र शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पशुपालन, फलफूल, तरकारी खेती एवं विकास सम्बन्धी आयोजना एवं कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न नसकिने हुँदा विकासमा सार्वजनिक - निजी - साझेदारी

(PPP model), सार्वजनिक-निजी - सहकारी (PPC model), संघ - प्रदेश साझेदारी, प्रदेश - स्थानीय साझेदारी तथा संघ - प्रदेश - स्थानीय तह साझेदारीका योजनाहरूलाई उच्च प्राथमिकता दिई कार्यान्वयन गरिनु पर्दछ।

कार्यान्वयन चरणमा रहेका शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पशुपालन, फलफूल, तरकारी खेती एवं विकास सम्बन्धी आयोजना एवं कार्यक्रमहरूलाई सालबसाली, क्रमागत तथा बहुवर्षीय योजनाका रूपमा निश्चित अवधिमा सम्पन्न हुने आधारमा बजेट विनियोजन गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्दछ।

२.२ समितिले देखेका चुनौतिहरू

शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पशुपालन, फलफूल, तरकारी खेती, सहकारी तथा गरिबी निवारण एवं विकास सम्बन्धी आयोजना एवं कार्यक्रम कार्यान्वयन गरी कृषिमा आत्मनिर्भर हुनु तथा कृषिमा हुने आयातलाई विस्थापित गर्नु आफैमा जटिल र चुनौतिपूर्ण छ। विगतमा भएका प्रयासहरू र राज्यले लिएको यस सम्बन्धी नीतिहरूले लक्ष्यमा पुगेको देखिदैन। प्रदेश सरकारको यो नौलो अनुभव भए तापनि विगतमा भएका शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पशुपालन, फलफूल, तरकारी खेती एवं विकास सम्बन्धी आयोजना एवं कार्यक्रम सम्बन्धी विकासका गतिविधिहरूलाई मध्यनजर राख्दा र परिवर्तित अवस्थामा समेत समय सापेक्ष सुधारमा आएको सुस्ततालाई ध्यानमा राखेर समितिले केही विकासका चुनौतिहरूलाई औल्याईएको छ।

- गुणस्तरीय र दिगो विकासको अवधारणा बन्न नसक्नु,
- चुस्त कर्मचारीतन्त्रको अभाव,
- सहि तथ्याङ्क नहुनु,
- सम्बन्धित जिल्लाका प्रदेश सभाका सदस्यहरूलाई स्थानीय विकास निर्माणको कार्यमा सरिक गराउन समन्वय नहुनु,
- राजनीति पहुँचको आधारमा विकास निर्माण योजना तर्जुमा हुनु,
- स्थानीय स्रोत र साधन परिचालनको ठोस नीति नहुनु,
- समय सापेक्ष प्रविधिको प्रयोग नगरिनु,
- विकासलाई उत्पादनसँग जोड्न नसक्नु,
- साझा उत्तरदायित्वको भावना नहुनु,
- मूल्यांकन तथा अनुगमन प्रणाली व्यवस्थित नहुनु,
- विकास निकायहरूबीच समन्वय नहुनु,
- विकासलाई सामाजिक न्यायसँग जोड्न नसक्नु,
- कार्यान्वयन पक्ष फितलो हुनु,
- राजनीति केवल राजनीतिका लागि मात्र होइन, राजनीति विकासका लागि हो भन्ने भावना कार्यशैलीमा नदेखिनु,
- संविधान र दस्तावेजहरूमा लेखे बमोजिम कार्यान्वयनमा विगतका कार्यशैलीमा सुधार नआउनु,
- स्पष्ट दृष्टिकोण नहुनु,
- समायोजनको कारण कर्मचारीको अभाव,

- कोरोना १९ को कारण देशमा लागु भएको निषेधाज्ञा,
- आयोजना वा कार्यक्रम प्रमुखहरूसंग कार्य सम्पादन सम्झौता हुन नसक्नु।

२.३ समितिले हालसम्म गरेको कामहरूको संक्षिप्त विवरण

प्रदेश सभाले मिति २०७४।११।१४ गते प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ पारित गरे पछि सोही नियमावलीको नियम १४६ अनुसार विषयगत समितिहरू गठन भएका हुन। यस क्रममा शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समिति पनि मिति २०७४।११।१५ मा गठन भएको थियो। गठन अवधि देखि हालसम्म समितिले आफ्नो कार्यक्षेत्रसँग सम्बन्धित र समसामायिक विषयहरूमा गरी कुल ९३ (त्रियानब्बे) पटक बैठकहरू बसी प्रदेश सरकार तथा सम्बन्धित मन्त्रालयहरूलाई मार्ग निर्देशन गर्ने कार्य गरेको छ। आवश्यकता अनुसार उपसमिति गठन गर्न सकिने प्रावधान भएकोले समितिले समय समयमा उपसमिति गठन गरेको छ। कानून निर्माण समेत समितिको कार्यक्षेत्र रहेको सन्दर्भमा यस शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र परेका विधायिकी कार्य समेत गर्दै आएको छ।

२.३.१ विधायिकी कार्य अन्तर्गत समितिमा हालसम्म दफावार छलफल भई पारित भएका विधेयकहरूको विवरण

१. प्रदेश दुग्ध विकास बोर्डको स्थापना र व्यवस्थापन गर्न बनेको विधेयक, २०७५
२. प्रदेश स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७५
३. प्रदेश प्राविधिक शिक्षा परिषद् स्थापना र सञ्चालन गर्न बनेको विधेयक, २०७५
४. प्रदेशमा खेलकुद विकास गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७५
५. प्रदेश सहकारी सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७६
६. प्रदेश बालबालिकाको अधिकार सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७६
७. प्रदेश बीउ विजन सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७६
८. प्रदेश कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सम्बन्धमा व्यवस्था बनेको विधेयक, २०७६
९. प्रदेशस्तरमा जलचर संरक्षण र व्यवस्थापन गर्न बनेको विधेयक, २०७६
१०. मदन भण्डारी स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानका सम्बन्धमा व्यवस्था बनेको विधेयक, २०७६
११. प्रदेशको युवा परिषदको सम्बन्धमा व्यवस्था बनेको विधेयक, २०७६
१२. प्रदेश दुग्ध विकास बोर्ड ऐन, २०७५ लाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक
१३. प्रदेश उच्च शिक्षा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७८

२.३.२ गैर विधायिकी कार्य:

समितिले आफ्नो कार्य सम्पादनमा आवश्यकता अनुसार माननीय मन्त्री तथा सचिव र प्रदेश सरकारी निकायका कर्मचारीहरूलाई बैठकमा आमन्त्रण गरी आवश्यक निर्देशन, राय सुझावहरू दिने काम गरेको छ। तर कहिलेकाही समितिले बोलाएको बैठकमा माननीय मन्त्री तथा सचिव उपस्थित नहुने गरेको छ।

२.३.३ समितिले गैर विधायिकी कार्य अन्तर्गत गरेको मुख्य मुख्य कार्यहरु:-

(१) समितिमा दफावार छलफलको लागि प्राप्त भएको उच्च शिक्षा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७८ दफावार छलफल हुनु अगाडि विषय विज्ञ त्रिभुवन विश्व विद्यालयका प्राध्यापक डा. रमेश प्रसाद भट्टराई र कानूनविद् डा. युवराज संग्रौलासंग मिति २०७८ साल भाद्र २० गते अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भएको थियो। विषयविज्ञहरुले उक्त विधेयक सम्बन्धमा दिनु भएको सुझावहरुलाई विधेयकको दफावार छलफलमा समावेश गरि तयार पारिएको विधेयकको प्रतिवेदनमा संलग्न छ।

(२) अविरल वर्षाको कारण आएको बाढि पहिरोले यस प्रदेशको सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा पुन्याएको अपुरणिय क्षतिलाई समितिले स्मरण गर्दै समितिको मिति २०७८।०४।२१ गते बसेको ७२ औं बैठकले सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको विशेष गरी इन्द्रावती गाउँपालिका वडा नं. ११ र मेलम्ची न.पा. वडा नं. १३ सिठुवा बगरमा फटकशिला कृषि सहकारी र बुढीचौर कृषि सहकारीद्वारा संचालन गरिएको सामूहिक खेती लगायत जनताको जनधनको क्षति भएको ठाउँहरुको अध्ययन अवलोकन गर्न समिति मिति २०७८।०४।२५ गते जाने निर्णय भए बमोजिम समितिका माननीय सभापतिज्यूको नेतृत्वमा तपसिल बमोजिमका माननीय सदस्यहरु सहभागी हुनु भएको थियो।

तपसिल

१. मा. घनश्याम दाहाल	-	सभापति
२. मा. इन्द्रमाया गुरुङ्ग	-	सदस्य
३. मा. उर्मिला कर्माचार्य	-	सदस्य
४. मा. कञ्चन खनाल	-	सदस्य
५. गोमा भुर्तेल	-	सदस्य
६. मा. प्रेम बहादुर पुलामी	-	सदस्य
७. मा. बिजया श्रेष्ठ के.सी.	-	सदस्य
८. मा. मैना अछामी	-	सदस्य
९. मा. रजनि अमात्य जोन्छे	-	सदस्य
१०. मा. डा. राजाराम कार्की	-	सदस्य
११. मा. लाल कुमारी पुन	-	सदस्य
१२. मा. भिमसेन खत्री	-	सदस्य
१३. मा. भिमसेन खत्री	-	सदस्य

आमन्त्रित

१. मा. युवराज दुलाल - बागमती प्रदेश सभा सदस्य
अध्ययन अवलोकन गरी सम्बन्धित मन्त्रालयलाई तपसिल बमोजिमको राय एवं सुझाव दिने गरी माननीय सभापति सहितको अध्ययन अवलोकन टोली २०७८।०४।२५ गते सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको इन्द्रावती गा.पा. वडा नं. ११ वोड गाउँमा फटकशिला कृषि सहकारी र बुढीचौर कृषि

सहकारी मार्फत इन्द्रावति खोलाको किनारमा करिब ५०० रोपनी र मेलम्ची न.पा. वडा नं. १३ सिठुवा बगरमा ४०० रोपनी क्षेत्रफलमा स्थानीय तहको ३० प्रतिशत र प्रदेश सरकारको ७० प्रतिशत अनुदानमा सामूहिक खेती गरेकोमा मिति २०७८।४।१ र २०७८।०४।१७ गतेको बाढीले पुरै बगरमा परिणत गरेको देखिन्छ। रोपेको धान सबै पुरै अपुरणिय क्षति पुऱ्याएको छ। फेरि पनि उक्त स्थानमा सामूहिक खेती गर्न धेरै नै मेहनत र बजेटको व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ।

समिति मिति २०७८।०४।२५ गते नै सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको मेलम्ची नगरपालिकाको बजार रहेको स्थानमा भएको क्षति अवलोकन गर्न पुगेको थियो। बजार भएको स्थानमा दुई तलासम्म बालुवाले पुरेको थियो भने एकतले घर पुरै ढुवाएको देखियो। ठाउँ ठाउँमा पक्कि पुल र पिच वाटो बगाएको र मेलम्ची नगरपालिकाको कतिपय वडाहरूसंग सम्पर्क टुटेको थियो।

सुझाव

- (१) सामूहिक खेतीको लागि स्थान छनौट गर्दा नदीहरुले जहिले पनि क्षति पुऱ्याउन सक्ने भएकोले त्यस्ता जोखिम क्षेत्रहरुको बारेमा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने।
- (२) सामूहिक खेतीको लागि उपयुक्त जग्गा स्थानीय तहले उपलब्ध गराउन प्रदेश सरकारले समन्वय गरिनु पर्ने।
- (३) सामूहिक खेतीको लागि कार्यविधि वा मापदण्ड बनाउँदा प्रदेश सरकारको अनुदान खेर नजाने गरी बनाउनु पर्ने।
- (४) सामूहिक खेतीको लागि आवश्यक यन्त्र उपकरण, बीउ बिजन तथा रासायनिक मलको आपूर्तिमा कमि कमजोरी हुन नदिई सामूहिक खेतीलाई बढावा हुने गरी प्रदेश सरकारको नीति हुन पर्ने।
- (५) धनजनको क्षति भएका जनतालाई आवश्यक अनुदानको व्यवस्था गरी केन्द्र सरकारसंग समन्वय गरी तत्काल पुननिर्माण जान पर्ने।
- (६) दीर्घकालिन रूपमा नदि नियन्त्रण र वस्ती स्थानान्तरण गर्ने सम्बन्धी विस्तृत रूपमा अध्ययन गरी कार्यान्वयनमा जानु पर्ने।
- (७) आवगमन तथा सम्पर्कवाट विच्छेद भएका वडाहरुलाई तत्काल अस्थायी रूपमा भए पनि आवागमनको व्यवस्था गर्नु पर्ने।
- (८) इन्द्रावती र मेलम्ची नदीले बगाएर ल्याएको नदी जन्य पदार्थ गिटि, ढुङ्गा, बालुवालाई सदुपयोग गरी त्यसबाट आर्जन भएको रकमलाई त्यसै क्षेत्रको पुननिर्माणमा लगाउनु पर्ने।

(३) समितिको मिति २०७८।०४।२१ गतेको ७२ औँ बैठकले सहकारी ऐन र २०७८/०७९ को अर्थ विधेयकमा देखिएको समस्या वारे अध्ययन गरी आवश्यक छलफल गर्ने र कृषि तथा वन विश्वविद्यालय रामपुर, चितवनको हाताभिन्न निर्माण गर्ने ल्याबको टेण्डर प्रक्रियामा दोहोर्न्याएर सूचना प्रकाशन गरि धाँधलि गरेको भनी निवेदन पर्न आएको हुँदा उक्त निवेदकवालासंग र मन्त्रालयसंग छलफल गरी आवश्यक राय सहित एक महिनाभित्र प्रतिवेदन बुझाउने गरी देहाय बमोजिमका सदस्यहरू रहने गरी एक उप समिति गठन भएको थियो।

उप समिति

मा.प्रकाश श्रेष्ठ	-	संयोजक
मा.कञ्चन खनाल	-	सदस्य
मा.बलराम पौडेल	-	सदस्य

उप समितिको निर्णय

उप समितिको मिति २०७८।०५।०४ गतेको दोस्रो बैठकले कृषि तथा वन विज्ञान विश्वविद्यालय रामपुर चितवनको हाताभिन्न निर्माण गर्ने ल्याबको बोलपत्र प्रक्रियामा मन्त्रालयसंग भएको छलफलमा दोस्रो चोटि प्रकाशन भएको बोलपत्रमा ल्याबको गुणस्तरमा कुनै हेरफेर नगरीएको, कुनै एक सिमित फर्मलाई मात्र बोलपत्र पर्नसक्ने मापदण्डलाई अन्त्य गरी प्रतिस्पर्धात्मक बनाईएको र सार्वजनिक खरिद ऐन तथा नियमावली अनुसार नै दोस्रो चोटि पुन इ-विडिङ्ग गराइएको भनिएकोमा सो को आधिकारिक पत्रहरू मन्त्रालयसंग माग गरी सोही आधारमा प्रतिवेदन तयार गरी समिति समक्ष पेश गर्ने भनी निर्णय भएको।

सुझाव:

- (१) बोलपत्र प्रकाशन गर्दा खरिद र दाखिला गर्ने अन्तिम दिन सार्वजनिक विदा पर्ने नपर्ने अगाडिनै विचार गरी सूचना प्रकाशन गर्ने व्यवस्था मिलाउन पर्ने।
- (२) बोलपत्र प्रकाशित गरिसके पछि कारणवस पुनःबोलपत्र प्रकाशन गर्दा अघिल्लोमा उल्लेख भएका स्पेशिफिकेशनहरू संशोधन गर्दा नियमानुसार निर्णय गराएर मात्र गर्नु गराउनु पर्ने।
- (३) कृषि तथा वन विज्ञान विश्वविद्यालयको हाताभिन्न निर्माण हुन लागेको BSL2+ प्रयोगशाला बोलपत्रको ड्रईड, डिजाईन र स्पेशिफिकेशन अनुसार उच्च गुणस्तरको निर्माण गर्न लगाउन मन्त्रालयले निगरानि गर्नु पर्ने।

उप समितिको मिति २०७८।४।३१ गते बसेको बैठकले प्रदेश सहकारी सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७५ मा संशोधन गर्नु पर्ने विषयमा सहकारी संघ संस्थाहरूसंग प्रदेश सहकारी विकास बोर्ड मार्फत राय सुझाव माग गर्ने र प्रदेश आर्थिक ऐन, २०७८ ले सहकारी सम्बन्धी गरेको कर सम्बन्धी व्यवस्थाले सहकारी संघ संस्थालाई पारेको असर र त्यसलाई समाधान गर्नुपर्ने व्यवस्थाहरूका सम्बन्धमा सहकारी संघ संस्थाहरूसंग प्रदेश सहकारी विकास बोर्ड मार्फत प्राप्त भएका सुझावहरू तत्कालिन भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा कृषि मन्त्रालयमा पठाइएको।

(४) समितिको कार्यविधि तर्जुमा गर्न माननीय बसन्त प्रसाद मानन्धरको संयोजकत्वमा तपसिल बमोजिमको एक उपसमिति गठन भएको थियो।

(क) मा.बसन्त प्रसाद मान्धर	-	संयोजक
(ख) मा.विजया श्रेष्ठ के.सी.	-	सदस्य
(ग) मा.प्रेम बहादुर पुलामी	-	सदस्य

उपसमितिले तयार गरी पेश गरेको कार्यविधि समितिमा छलफल भई समितिबाट मिति २०७८/०६/१० मा पारित कार्यविधि देहाय बमोजिम रहेको छ।

समितिबाट पारित मिति :- २०७८/०६/१०

शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको आन्तरिक कार्यविधि, २०७८

प्रस्तावना : समितिको बैठकलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी र मर्यादित बनाउन वाञ्छनीय भएकोले, बागमती प्रदेशको प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १५१ को उपनियम (२) बमोजिम समितिले यो कार्यविधि बनाएको छ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस कार्यविधिको नाम “शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको आन्तरीक कार्यविधि, २०७८” रहेको छ।

(२) यो कार्यविधि समितिले पारित गरेको मिति देखि प्रारम्भ हुनेछ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

(क) “नियमावली” भन्नाले बागमती प्रदेशको प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ सम्झनु पर्छ।

(ख) “बैठक” भन्नाले शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको बैठक सम्झनु पर्छ र सो शब्दले समितिद्वारा गठित उपसमिति वा कार्यदलको बैठक समेतलाई जनाउँछ।

- (ग) “समिति” भन्नाले शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समिति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले समितिद्वारा गठित उपसमिति वा कार्यदललाई समेत जनाउँछ।
- (घ) “सभापति” भन्नाले शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको सभापति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले सभापतिको अनुपस्थितिमा समितिको सभापतिको रूपमा काम गर्ने अन्य सदस्यलाई समेत जनाउँछ।
- (ङ) “सदस्य” भन्नाले शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको सदस्य सम्झनु पर्छ।
- (च) “समिति सचिव” भन्नाले शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको कार्य गर्न तोकिएको अधिकृत सम्झनु पर्छ।
- (छ) “सचिवालय” भन्नाले शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको सचिवालय सम्झनु पर्छ।

३. समितिको बैठक: समितिको बैठक सभापतिले निर्धारित गरेको मिति, समय र स्थानमा समिति सचिवले बोलाउनेछ। तर निर्धारित समयबाट एक घण्टासम्म पनि बैठक प्रारम्भ हुन नसकेमा सभापतिले सो बैठक स्थगन गर्न सक्नेछ र तत्काल अर्को बैठकको मिति र समय तोकिनेछ।
४. बैठकको कार्यसूची: सामान्यतः एक दिन अगाडि नै सभापतिको निर्देशन बमोजिम बैठकको कार्यसूची समितिको सचिवले प्रकाशित गर्नेछ। विषयको गाम्भीर्यता अनुसार तत्काल कुनै विषय वस्तु कार्य सूचीमा राख्नुपर्ने भएमा बाधा पुगेको मानिने छैन।
५. उपस्थिति: बैठकमा सदस्यहरूले वर्णानुक्रमानुसार राखिएको पुस्तिकामा उपस्थिति जनाउनु पर्नेछ।
६. आसनको क्रम: बैठकमा सभापतिको दायाँ तर्फ समितिको कार्य क्षेत्रसँग सम्बन्धित मन्त्रालयका मन्त्री, बायाँ तर्फ पछाडि सचिवालयका कर्मचारीहरू, बायाँ तर्फको खण्डमा समितिका सदस्यहरू र दायाँ तर्फको अगाडिको खण्डमा मन्त्रालयका अन्य पदाधिकारी तथा आमन्त्रित सरोकारवाला विज्ञहरू बस्नेछन्।
७. छलफलमा बोल्ने क्रम: (१) समितिको सभापतिको ध्यानाकर्षण गर्दै सदस्यले हात उठाई सभापतिसँग बोल्नका लागि समय लिनुपर्नेछ।
(२) सभापतिले संकेत गरेपछि मात्र सदस्यले बोल्नुपर्नेछ। कुनै सदस्यले बोल्न र एक आपसमा कुरा गर्न पाइनेछैन।
८. बैठक प्रारम्भ र अन्त्य: (१) सभापतिद्वारा प्रत्येक बैठकको प्रारम्भ तथा अन्त्यको घोषणा हुनेछ।
(२) समितिको बैठकको निर्णय सभापतिले पढेर सुनाउनु हुनेछ।

९. बैठकको सञ्चालन, समय ब्यबस्थापन र छलफल: (१) बैठक सञ्चालन, समय व्यवस्थापन र छलफल सम्बन्धी अन्य व्यवस्था देहाय बमोजिम हुनेछ,

(क) कार्यसूचीमा रहेका विषयवस्तुको प्रकृति र महत्वलाई ध्यानमा राखि बैठकको समयावधि सभापतिले निर्धारण गरे अनुसार हुनेछ,

(ख) कुनै पनि सदस्यले छलफलमा भाग लिन वा प्रश्न सोध्न चाहेमा सभापतिको पूर्व अनुमति लिनु पर्नेछ,

(ग) छलफलमा भाग लिने सदस्यले सम्बन्धित विषयमा केन्द्रित रहि निर्धारित समयभित्र आफ्नो विचार राख्नु पर्नेछ।

(२) बैठक व्यवस्थापन र संचालनमा सभापतिको निर्णय अन्तिम मानिनेछ।

१०. पूरा समय बैठकमा भाग लिनुपर्ने: सभापतिले अन्यथा अनुमति दिएको अवस्थामा बाहेक बैठकको प्रारम्भदेखि अन्त्यसम्म भाग लिनु प्रत्येक सदस्यको कर्तव्य हुनेछ।

११. सहयोग पुर्याउनुपर्ने: बैठक संचालनमा समितिका सबै सदस्यहरू तथा बैठकमा उपस्थित अन्य व्यक्तिले सभापतिलाई सहयोग गर्नु पर्नेछ।

१२. कार्य सूची र कागजात उपलब्ध गराउने: (१) सचिवालयले कार्यसूची, सोसँग सम्बन्धित कागजात, सूचना वा जानकारी सदस्यहरूलाई उपलब्ध गराउनेछ।

(२) समितिले समितिको कुनै कामको निमित्त आवश्यक कुनै कागजपत्र झिकाउन सक्नेछ।

१३. सूचना प्रकाशित गर्ने: दफा ३ बमोजिम बोलाइएको बैठकको सूचना बागमती प्रदेश सभाको सूचना पाटी, एस.एम.एस., इमेल र वेबसाइटमा प्रकाशित गरिनेछ।

१४. जनसरोकारको विषयमा केन्द्रित हुनुपर्ने: (१) सभापतिले उपर्युक्त सम्झेमा समितिको कार्यक्षेत्र भित्र परेका सार्वजनिक सञ्चार माध्यम, सामाजिक सञ्जालमा प्रकाशित भएका, सरोकारवाला व्यक्ति वा संस्था, हित समूह आदिवाट प्राप्त विषय लगायत सार्वजनिक सरोकारका विषयहरूमा छलफल गरी आवश्यक निर्णय लिन सक्नेछ।

(२) समितिले आवश्यक ठानेमा कुनै उजुरीकर्ता वा सूचकलाई बैठकमा आमन्त्रण गरी छलफल गर्न सक्नेछ। निजहरूले आफ्नो सहयोगका लागि कसैलाई बैठकमा ल्याउन चाहेमा सभापतिको पूर्व अनुमति लिनुपर्नेछ।

(३) नियमावलीको नियम १५१ मा उल्लेखित समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारलाई प्राथमिकिकरण गरी कार्ययोजना एवम् कार्यतालिका बनाई समितिले कार्य संचालन गर्नेछ। समितिको कार्यक्षेत्रको परिधिभित्र रहेका समस्याहरूको पहिचान गरी सो

को समाधानका लागि समूचित टिप्पणी, सिफारिस र निर्देशन सहितको प्रतिवेदन पेश गर्नेछ।

(४) समितिको कार्य क्षेत्रसंग सम्बन्धित प्रदेश सरकारको मन्त्रालय, निर्देशनालय, आयोजना तथा कार्यालयहरूको अनुगमनलाई प्राथमिकता दिई समयमा कार्य सम्पन्न गर्न सम्बन्धित निकायलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ।

(५) समितिले दिएको निर्देशन कार्यान्वयनको अवस्था वा उजुरी सम्बन्धी वा अन्य राष्ट्रिय महत्वका विषयमा आवश्यकता अनुसार उपसमिति गठन भएमा उपसमितिले आवश्यकतानुसार स्थलगत अनुगमन तथा समिक्षा गरी सो को प्रतिवेदन समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ।

१५. **प्रत्यायोजित व्यवस्थापन:** समितिले नियमावलीको नियम १६६ (क) मा भएको व्यवस्थाको अतिरिक्त आवश्यक परेका विषयहरूमा विज्ञहरूसंग समेत प्रत्यायोजित व्यवस्थापन सम्बन्धी छलफल गर्न सक्नेछ।

१६. **गोप्य बैठक:** (१) समितिले उपर्युक्त ठानेमा विषयको गाम्भीर्यतालाई बिचार गरी गोप्य बैठक बस्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको गोप्य बैठकमा बागमती प्रदेश सभाका सभामुख, उप-सभामुख, प्रदेश सभा सचिव, समिति सचिव, सचिवालयमा कार्यरत कर्मचारीहरू र सुरक्षाका लागि खटिएका मर्यादापालक तथा आमन्त्रित व्यक्ति बाहेक अन्य कुनै पनि व्यक्तिलाई प्रवेश गर्न अनुमति दिइने छैन।

१७. **विज्ञहरूलाई आमन्त्रण गर्न सक्ने:** (१) यस समितिले आवश्यक ठानेमा सम्बन्धित विषयका विज्ञलाई समिति, उपसमिति वा कार्यदलको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सकिनेछ।

(२) सचिवालयले उपदफा (१) बमोजिमको विज्ञको रोष्टर तयार गर्नुपर्नेछ।

१८. **समन्वय एवम् सहकार्य:** यस समितिले आवश्यकतानुसार अन्य प्रदेश सभाका सम्बन्धित समितिहरूसंग, बागमती प्रदेश सभाका विषयगत समितिहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्न सक्नेछ।

१९. **छलफल र अन्तरक्रिया:** समितिले आवश्यकतानुसार समितिसंग सम्बन्धित विषयमा छलफल तथा अन्तरक्रिया गर्न सक्नेछ।

२०. **व्याख्या:** यो कार्यविधिको व्याख्या गर्ने अधिकार सभापतिमा निहित रहनेछ।

२१. **संसोधन:** यस कार्यविधिलाई समितिले आवश्यकतानुसार संसोधन गर्न सक्नेछ।

(५) मिति २०७८ फागुन ०१ गते बसेको समितिको ८४ औं बैठकले समितिको कार्य क्षेत्र भित्रका मन्त्रालयहरूको जिल्ला स्थित कार्यालयहरूको काम कारवाहीलाई अध्ययन अनुगमन गरी आवश्यक राय, सुझाव वा निर्देशन दिन १३ जिल्लालाई ४ समूहमा विभाजन गरी काठमाण्डौ, ललितपुर, र भक्तपुरको लागि माननीय प्रकाश श्रेष्ठको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिमको उप-समिति गठन गरीएको थियो।

उपसमिति

क. माननीय प्रकाश श्रेष्ठ	- संयोजक
ख. माननीय उर्मिला कर्माचार्य	- सदस्य
ग. माननीय भिमसेन खत्री	- सदस्य
घ. माननीय सरस्वति वाटी	- सदस्य
ङ. माननीय सृजना सैयजु	- सदस्य

उपसमिति मिति २०७८ साल चैत्र ०४ र ०५ गते अध्ययन अनुगमन गर्न समितिका माननीय सभापति केशव प्रसाद पोखरेल सहित ललितपुर, काठमाण्डौ र भक्तपुर जिल्लामा कृषि ज्ञान केन्द्र, भेटेरिनरी पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, पशु सेवा तालिम केन्द्र र भक्तपुर अस्पतालमा उप-समिति पुगेको थियो।

उपसमितिले कृषि ज्ञान केन्द्र र भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रसंग अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गरेको थियो। अन्तरक्रिया कार्यक्रम पश्चात उक्त केन्द्रहरूबाट अनुदान पाएका नपाएका कृषकहरूले गरेको च्याउ खेती, बुढानिलकण्ठ स्कूलको तरकारी तथा फलफूल खेती, तरकारी खेती, वाखापालन, कुखुरा पालन फर्महरूको तथा भक्तपुर अस्पतालको स्थलगत निरीक्षण गरिएको थियो।

उप समितिले दिएको सुझाव

कृषि तथा पशुपन्छी मन्त्रालय

- (क) भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र र कृषि ज्ञान केन्द्रहरूमा दरवन्दि अनुसार कर्मचारीहरूको पदपूर्ति गर्नुपर्ने।
- (ख) अनुदानको लागि निकालिएको सूचनाहरू सर्वसाधारण कृषकहरूले थाहा पाउने गरी वडा कार्यालयहरूसम्म पुग्ने गरी संयन्त्र बनाउनुपर्ने र सो क्षेत्रका माननीय सदस्यहरूको मेलमा समेत सूचनाहरू पठाउने व्यवस्था गर्नुपर्ने।
- (ग) नाम अनुसारको सेवा सुविधा दिनको लागि जनशक्ति, यन्त्र उपकरण, भौतिक पूर्वाधार तथा बजेटको व्यवस्थापन हुनुपर्ने।
- (घ) अनुदान क्रमशः घटाउँदै लैजानुपर्ने र सो को सट्टामा सस्तो व्याजमा वा निर्व्याज ऋण दिने व्यवस्था मिलाउनुपर्ने।

स्वास्थ्य मन्त्रालय

- (क) NICU लगायत अन्य आवश्यक सेवा संचालन गर्न भौतिक पूर्वाधार, बजेट तथा दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्नुपर्ने।
- (ख) अस्पतालको अन्य सेवालार्ई समेत प्रभावित बनाउने भएकोले करार सेवाका जनशक्तिहरूको म्याद थपको आवश्यक पहल गर्नुपर्ने।
- (ग) छात्रवृत्तिमा पढेका डक्टरहरूले अनिवार्य २ वर्ष सेवा बाहिर जिल्लामा गर्नु पर्ने प्रावधानलाई भक्तपुरमा पनि लागू गराउन मन्त्रालयले केन्द्रको स्वास्थ्य मन्त्रालयसंग समन्वय गर्नुपर्ने।
- (घ) अस्पतालमा रिक्त रहेका पदहरू पदपूर्ति गराउन पहल गर्नुपर्ने।
- (ङ) अस्पतालको सरसफाईमा ध्यान दिनुपर्ने।
- (६) समितिको माननीय सभापति सहित तपसिलमा उल्लेख भएका माननीय सदस्यहरूको टोली काभ्रेपलाञ्चोक, दोलखा, रामेछाप र सिन्धुली जिल्ला स्थित कृषि ज्ञान केन्द्र र भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रका प्रमुखहरूसंग अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गरी कृषि ज्ञान केन्द्र र भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रद्वारा अनुदान दिएका कृषि फार्म तथा गाई फार्मको मिति २०७९।०२।२५ देखि २०७९।०२।२८ सम्म अध्ययन अनुगमन गरेको थियो।

सहभागि माननीयहरू

क) मा.केशव प्रसाद पोखरेल	-	समिति सभापति
ख) मा.सुरेश नेपाल	-	अध्ययन अनुगमन उपसमिति संयोजक
ग) मा. कञ्चन खनाल	-	समिति सदस्य
घ) मा. उर्मिला कर्माचार्य	-	समिति सदस्य
ङ) मा. दावा दोर्जे लामा	-	समिति सदस्य
च) मा. गोमा भुर्तेल	-	समिति सदस्य
छ) मा. भिमसेन खत्री	-	समिति सदस्य
ज) मा. मैना अछामी	-	समिति सदस्य

अध्ययन अनुगमनको क्रममा देखिएका समस्याहरू

- १) साना सिंचाइ, सहकारी कृषि सिंचाई र कृषि सडक लगायतको लागत इष्टिमेट तथा स्पेशिफिकेशन बनाउन प्राविधिक जनशक्तिको दरवन्दि नभएको कारण कार्यमा बाधा पुगेको।
- २) प्राविधिक जनशक्तिको दरवन्दि रिक्त भएको कारण कार्यमा अवरोध।
- ३) तथ्याङ्क व्यवस्थापनको अभाव।
- ४) स्थानीय तहसंग समन्वय गरेर कार्यक्रम संचालन गर्न कठिनाई।
- ५) अनुदान वितरणको कामदेखि बाहेक अन्य काम गर्न कठिनाई।

२.४ समितिको निर्णयहरू :-

समितिले कार्य सम्पादनका शिलशिलामा गरेका निर्णयहरू अनुसूची-२ मा उल्लेख गरिएको छ।

२.५ समितिको निर्णय/निर्देशनहरूको कार्यान्वयनको अवस्था:-

प्रदेश सरकारको सांगठनिक संरचना गठन प्रक्रियामा भएको ढिलासुस्ती र समायोजनका कारण आवश्यक जनशक्ति अभाव, सरकारको फेरवदल भईरहनु, समय समयमा कोरोनाको कारण वन्दावन्दिको अवस्था, मन्त्रालयका सचिवहरूको छिटो छिटो सरुवा हुनु, थोरै जनशक्तिले कार्यालय चलाउनुपर्ने आदि विविध कारणले गर्दा समितिले निर्देशन, राय वा सल्लाह दिएका विषयहरूमा सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरूले पूर्णरूपमा कार्यान्वयन गरेको छ भनेर भन्न सकिने अवस्था छैन।

परिच्छेद ३ निश्कर्ष र सुझाव

३.१ निश्कर्ष

समितिले प्रदेशको समग्र शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि (व्यावसायिक तरकारी खेती, पशुपालन, फलफूल), सहकारी तथा खेलकुद क्षेत्रको विकाससँग सम्बन्धित विषयहरूमा र विधेयकको दफावार छलफलमा वा अन्य अवस्थामा समितिको बैठकमा पटक-पटक गहन छलफल चलाएको छ। शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि (व्यावसायिक तरकारी खेती, पशुपालन, फलफूल), सहकारी तथा खेलकुदको विकासले नै प्रदेशको मानवीय विकास, आर्थिक विकास, सांस्कृतिक, सामाजिक विकास लोकतन्त्रको विकासलाई स्थायित्व प्रदान गर्दछ। तसर्थ सम्बन्धित निकायहरूले योजना तर्जुमादेखि कार्यान्वयनको चरणसम्म विशेष ध्यान दिनु पर्दछ। राज्यका सबै निकायहरू बीचको सहकार्य र समन्वयबाट मात्र सम्बृद्धि हासिल गर्न सकिन्छ।

बागमती प्रदेशको समग्र शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, सहकारी तथा खेलकुदको योजना तथा कार्यक्रमहरूको छनौट समानुपातिक वितरण प्रणालीका माध्यमबाट गर्नु उचित देखिन्छ। योजना छनौट प्रक्रिया Bottom to Top Approach का माध्यमबाट गर्ने परिपाटीको शुरुवात गर्नुपर्दछ। प्रदेश सरकारको भूमिकालाई प्रत्यक्ष देखिने, सुनिने र महसूस हुने गरी प्रदेश गौरवका योजनाहरूलाई प्राथमिकता दिइनु पर्दछ। सरकारका तीनै तह बीचको आपसी समन्वय, सहअस्तित्व र सहकार्यबाट मात्र सम्बृद्ध नेपाल निर्माण गर्न सकिने हुँदा संविधान प्रदत्त एकल तथा साझा अधिकारका क्षेत्रहरूलाई प्रभावकारी ढंगले कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ। आन्तरिक स्रोत परिचालनलाई पारदर्शी बनाउन प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार बीचको कर तथा राजस्व बाडफाँडलाई व्यवस्थित बनाइनु पर्दछ। प्रदेश सरकार मार्फत स्थानीय सरकारलाई जाने सबै प्रकारका अनुदानहरूको वितरण तथा कार्यान्वयन पक्षलाई प्रदेश तहको उपस्थिति प्रत्यक्षरूपमा अनुभूत हुने गरी लागू गर्ने व्यवस्था अवलम्बन गरिनु पर्दछ।

मानिसलाई नभइ नहुने आधारभूत आवश्यकता भनेको गाँस, वास र कपास नै हो। नेपालको संविधानले सबै नागरिकलाई खाद्य र खाद्य सम्पन्नताको हक प्रदान गरेको छ। नागरिकको उक्त हकको सुरक्षा गर्न खाद्यान्न उत्पादन बढाई देशलाई खाद्यान्नमा आत्मनिर्भर बनाउन सक्नु पर्छ। खाद्यान्न तथा अन्य कृषि उत्पादनको लागि प्राकृतिक स्रोतको रूपमा रहेको कृषियोग्य भूमिको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु जरुरी छ। अहिले राम्रा राम्रा समथर उब्जाउ कृषि योग्य भूमि आवाश क्षेत्र र अन्य भौतिक पूर्वाधार योजनाको विस्तारले क्षयीकरण भइरहेको छ यो कार्यलाई तत्कालै नरोक्ने

हो भने हामी खाद्यान्नमा पूर्ण रूपले परनिर्भर हुनेछौं। अरु कसैको कारणले नभई हामी आफैले सिर्जित समस्याले भावि सन्ततिले अझ बढी समस्या भोग्नेछ।

वार्षिक बजेटमा सम्बोधन भएका शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रमको लागि अख्तियारी आर्थिक वर्षको शुरु महिनामा नै सम्बन्धित निकायहरूमा पुग्न र समयमै नै बोलपत्र प्रक्रिया सम्पन्न गर्ने व्यवस्थालाई कडाईका साथ लागू गर्नु पर्दछ। सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ मा उल्लेख भएको न्यूनतम रकम बोलपत्र सकार्ने व्यवस्था अन्त्य गरी गुणस्तरीय निर्णयको लागि उचित व्यवस्था अवलम्बन गर्न कानूनी व्यवस्था मिलाईनु पर्दछ। प्रदेश सरकारले पचास लाखसम्मका योजनाहरू उपभोक्ता समिति मार्फत संचालन गर्न सकिने व्यवस्थालाई खुकुलो बनाई सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ मा व्यवस्था भए अनुसार योजनाको प्रकृतिलाई हेरी रु एक करोडसम्मका योजना उपभोक्ता समिति मार्फत कार्यान्वयन गर्न सकिने व्यवस्था मिलाउनु उपयुक्त हुन्छ। एक करोड भन्दा माथिका योजनाहरूलाई विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन DPR को व्यवस्था गरी बहुवर्षीय बजेटको व्यवस्था गरिनु पर्दछ। उपभोक्ता समिति मार्फत हुने कार्यहरूलाई पारदर्शी, जवाफदेही र सुशासनयुक्त बनाउन अनुगमन प्रणाली र सार्वजनिक लेखा परीक्षण (Public Audit) लाई अनिवार्य गरिनु पर्दछ।

३.२ सुझावहरू:

१. सामाजिक विकास मन्त्रालय:

- शिक्षामा सबै नागरिकको सरल किसिमले विना भेदभाव पहुंच हुने नीति अवलम्बन गरिनु पर्दछ। व्यावसायिक शिक्षा प्रणालीमा जोड दिनु पर्दछ। शिक्षकहरूलाई तालिम दिई सरकारी, सामुदायिक विद्यालयको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न विद्यालय प्रशासनसंग अभिभावकसंगको अन्तर्क्रियालाई जोड दिइनु पर्दछ।
- प्रदेशमा सरकारी विद्यालयको गुणस्तरमा सुधार गरिनु जरुरी देखिन्छ। प्राविधिक विद्यालय, विश्व विद्यालय खोल्नु पर्दछ।
- कोभिड १९ को कारण कैयौं शिक्षण संस्थाहरू बन्द भएको छ र कतिपय शिक्षण संस्थाहरूले सञ्चालन गरेको बैकल्पिक शिक्षा (जुम प्रविधिवाट भर्चुअल) विधि भविष्यमा हुन सक्ने भएकोले सबै शिक्षण संस्थाहरूको लागि तयारी अवस्था रहन सामाजिक विकास मन्त्रालयले ध्यान दिनुपर्ने।
- स्कूल तथा कलेज पढ्दै गरेका विद्यार्थीहरूले बीचैमा पढाई छोड्ने भएकोले उनीहरूलाई पढ्ने वातावरणको लागि ठोस कार्यक्रम संचालन गरिनुपर्ने।
- शिक्षकहरूलाई समय समयमा समयानुकूल तालिमको व्यवस्था मिलाउनुपर्ने।
- महिला तथा बालबालिकाहरूमाथि हुने जघन्य अपराध तथा बलात्कारका घटनाहरूबाट पिडित महिला तथा बालबालिकाको संरक्षणमा विशेष ध्यान दिनुपर्ने।

- तहगत रूपमा विद्यालयमा विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा विषयगत शिक्षकहरूको दरवन्दि मिलान गरिनुपर्ने।
- बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक, फरक क्षमता भएका र दृष्टिविहिनहरूलाई प्रदेश सुरक्षा सहयोग कार्यक्रम पालिकास्तरीय सशर्त योजना संचालनको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने।

२. स्वास्थ्य मन्त्रालय:

- कोरोना भाईरस र आईपर्ने अन्य महामारी विरुद्धको खोप सबै नेपाली जनताले निशुल्क लगाउन पाउने गरी प्रदेश सरकारले आवश्यक व्यवस्थापन गर्नुपर्ने। कोरोनावाट विमारीहरूको मृत्यु, नयाँ संक्रमित, निको भएकाहरूको संख्या, परीक्षण संख्या, उपलब्ध बेड संख्या, खालि भेण्टिलेटर, आईसियु, क्वारेण्टाइनमा बस्नेको संख्या आदिको बारेमा स्वास्थ्य मन्त्रालयले समय समयमा जनतालाई सुसूचित गर्नुपर्ने।
- कोरोनाको विरामीहरूले सरकारी अस्पताल वा निजी अस्पतालमा जहाँ उपचार गरे पनि सरकारले निशुल्क उपचारको व्यवस्था मिलाउनुपर्ने। सबै अस्पतालहरूमा तयारी स्वरूप आईसियु, भेण्टिलेटर, अक्सिजन लगायत अन्य आवश्यक स्वास्थ्य सामाग्रीको आपूर्तिको व्यवस्था मिलाउनुपर्ने।
- प्रदेशको अस्पतालहरू नभएको जिल्लाहरूमा अस्पतालहरू स्थापना गर्दै जानुपर्ने र अस्पतालहरूमा विमारीहरूको लागि चाहिने न्यूनतम आधारभूत सेवाहरू संचालनको उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने।
- प्रदेशको अस्पतालहरूमा विशेषज्ञको दरवन्दिहरू रिक्त रहन गई विशेषज्ञको सेवावाट जनता वञ्चित भईरहेकोछ। विशेषज्ञको दरवन्दिहरू तथा जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी तथा आयुर्वेद केन्द्रहरूमा दरवन्दि रिक्त भएकोले छिटो छरितो तरिकाले पदपूर्ति गर्न केन्द्रको स्वास्थ्य मन्त्रालयसंग अविलम्ब समन्वय गर्नुपर्ने।
- आयुर्वेद औषधालय, बैकल्पिक चिकित्सा पद्धति, योगा आदिको प्रचार प्रसार गरिनुपर्ने।
- सबै अस्पतालहरूमा उच्चस्तरीय ल्याव परीक्षणको व्यवस्था हुनुपर्ने।
- सबै अस्पतालहरूले आफ्नै फार्मसी संचालन गर्ने गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाउनु पर्ने।
- कोरोनाको वीमाको भुक्तानीको लागि आवश्यक पहल गर्नुपर्ने।

३. कृषि तथा पशुपन्छि मन्त्रालय :

- रासायनिक मलको कारखाना प्रदेशमै स्थापना गर्न संघीय सरकारसंग आवश्यक समन्वय गरिनुपर्ने।
- कृषिमा उत्पादकत्व बढाउन, कृषि आयातलाई प्रतिस्थापन गर्न, कृषिमा आत्मनिर्भर हुन र विदेशवाट स्वदेश फर्कने जनशक्तिलाई उनीहरूले आर्जन गरेका ज्ञान शिपलाई समेत ध्यान दिँदै जग्गा बाझो नरहने गरी कृषि नीति तथा योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने र गराउनुपर्ने।

- किसानहरूलाई सहूलियत ऋण उपलब्ध गराउन राष्ट्रिय सहकारी बैंक र बचत तथा ऋण सहकारी संघसंग आवश्यक समन्वय गरेर संभावना भएसम्म कारोवार गर्ने वातावरण बनाउनु पर्ने।
- भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र र कृषि ज्ञान केन्द्रहरूमा दरबन्दि अनुसार कर्मचारीहरूको पदपूर्ति गर्नुपर्ने।
- अनुदानको लागि निकालिएको सूचनाहरू सर्वसाधारण कृषकहरूले थाहा पाउने गरी वडा कार्यालयहरूसम्म पुग्ने गरी संयन्त्र बनाउन पर्ने र सो क्षेत्रका माननीय सदस्यहरूको मेलमा समेत पठाउने व्यवस्था गर्नुपर्ने।
- नाम अनुसारको सेवा सुविधा दिनको लागि जनशक्ति, यन्त्र उपकरण, भौतिक पूर्वाधार तथा बजेटको व्यवस्थापन हुनुपर्ने।
- अनुदान क्रमशः घटाउँदै लैजान पर्ने र सो को सट्टामा सस्तो व्याजमा वा निर्व्याजि ऋण दिने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने।
- अनुदानको लागि तर्जुमा गरिएको कार्यविधि सर्वसाधारण जनताको सजिलै पहुँच पुग्ने गरी तयार गर्नुपर्ने।
- कार्यक्रम पिच्छे फरक फरक कार्यविधि लागू गर्नाले कार्यान्वयनमा समस्या देखिएकोले सबै कार्यक्रमलाई समेट्ने गरी एउटै कार्यविधि तयार गरी लागू गरिनु न्ने।
- घर भित्र्याउने बेला भएको कृषकहरूको बाली वाँदरले नाश गर्ने गरेको कृषकहरूको गुनासोलाई सम्बोधन हुने गरी वाँदर नियन्त्रण गर्ने कार्यक्रम प्रभावकारी रूपमा संचालन गरिनु न्ने।
- नेपालको रैथाने जातको बिउ विजन लोपोन्मुख अवस्थामा पुगिसकेको अवस्थालाई मनन गर्दै प्रदेश सरकारले यस्तो रैथाने वीउविजनको बैंक खोल्ने र कृषि गर्ने समय समेत भएकोले समयमै विउ विजन मल पाउने सुनिश्चिता गर्नुपर्ने।
- कृषि तथा हावा, पानी र माटो सुहाउँदो एक पालिका एक उत्पादन, तरकारीमा आत्मनिर्भर हुने तथा निषेधाज्ञाका कारण कृषकका तरकारी, दुधले बजार नपाइरहेको समस्याहरूलाई समाधान हुने कार्यक्रम ल्याउनु पर्ने।
- किसानहरूको सजिलै पहुँच हुने गरी कृषि, पशुपालन आदिमा देखिएका विभिन्न समस्या, त्यसको निदान उपचार तथा नयाँ नयाँ प्रविधि एवं सल्लाह जानकारी उपलब्ध गराउने उद्देश्यले कृषि सूचना केन्द्र स्थापना गर्नुपर्ने।
- समूह वा सहकारी मार्फत कृषिमा चक्लावन्दि गरी सामूहिक खेती गर्ने, कृषि पेशा व्यावसायिक बनाउने, यान्त्रिकीकरण गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन हुने किसिमले र कृषकको

उत्पादन नबिकेमा सरकारले समर्थन मूल्य तोकि खरीद गर्ने, ग्रिन हाउस, टनेल, चिस्यान केन्द्र बनाउने सम्बन्धी नीति प्रदेश सरकारको हुनुपर्ने।

- सहकारीद्वारा संचालित र प्रदेश सरकारबाट प्रवृद्धित सामूहिक खेतीहरूको सु-संचालनमा सहूलियत ऋण प्राप्त गर्न समस्या देखिएकोले प्रदेश सरकारले तत्काल ठोस योजना बनाई सामूहिक खेतीलाई अगाडि बढाउनु पर्ने।
- माग बमोजिम अनुदान लिएर अनुदानको सदुपयोग गरे नगरेको सम्बन्धमा अनुगमन गरी अनुदानको दुरुपयोग गर्ने किसानहरूलाई अनुदान रकम भराइ सो किसानहरूलाई कालो सूचीमा राखे व्यवस्था मिलाउनु पर्ने।

४.भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय :

- अध्ययन कार्यदल बनाई बागमती प्रदेश भित्र व्यवस्थित (आवाश) बस्ती विकास कार्यक्रम लागू गर्न एकिकृत जग्गा विकास आयोजना संचालन गरिनुपर्ने।
- प्रदेश भरीको सार्वजनिक जग्गाहरूको विवरण तयार गर्नुपर्ने।
- बागमती प्रदेश भित्रका पुनः नापी हुन बाँकी रहेको जिल्लाहरूमा पुनः नापीको लागि आवश्यक पहल गरिनुपर्ने।
- भूमिहिन तथा सुकुम्बासिहरूको तथ्याङ्क तयार गर्नुपर्ने।
- संघ र स्थानीय तहसंग समन्वय गरी प्रदेशको बैज्ञानिक भू नीति तयार गरी शहरीवस्ती, उद्योग कलकारखाना, बन, कृषि क्षेत्र आदि भूमि तोकिनुपर्ने।
- अव्यवस्थित बसोबासलाई नियन्त्रण गरी सुकुम्बासी समस्या हल गर्दै लानुपर्ने।
- देशैभरी खुलेका अधिकांश सहकारीहरू उत्पादन क्षेत्रमा केन्द्रित नभै बचत तथा ऋणको कारोबारमा मात्र अग्रसर छन्। यसलाई नियमन, नियन्त्रण र कानूनको दायराभित्र ल्याउनु पर्दछ र सहकारीलाई कृषि तथा अन्य सामुहिक लाभ हुने कार्यमा अग्रसर गराउनु पर्दछ साथै सहकारीहरूबीच एकिकरण गराउन सहजिकरण र प्रोत्साहित गर्न जरुरी देखिन्छ।
- निजी क्षेत्र, सार्वजनिक र सहकारीको साझेदारीमा काम गर्ने वातावरण तत्काल बनाउनु पर्ने र सहकारीहरूलाई पनि देश विकासको कार्यक्रममा सहभागि गराउने नीति बनाउनु पर्ने।
- गरिबी निवारणको लागि विभिन्न आय आर्जन हुने किसिमको तालिम संचालन गर्नु पर्ने। त्यस्ता गरिबीहरूको पहिचान गरी कुटिल व्यवसाय संचालनको लागि विना धितो थोरै व्याजमा ऋण उपलब्ध गराउने व्यवस्था हुनुपर्ने।
- गरिबहरूको पहिचान गरी गरिबी परिचयपत्र वितरणको व्यवस्था गर्ने तिर मन्त्रालयले सोच्नुपर्ने।
- गरिबीको पहिचान भएकाहरूको बालबच्चाहरूलाई निशुल्क शिक्षाको व्यवस्थापन गरिनुपर्ने।

५. युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय

- युवाहरुलाई लक्षित गरेर प्रदेशको युवा नीति तर्जुमा गर्नुपर्ने।
- प्रदेशको युवा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन अनुसार नियमावली तर्जुमा गर्नुपर्ने।
- विदेशिने युवाहरुको तथ्याङ्क संकलन गरी स्वदेशमै रोजगारी उपलब्ध गराउन युवा लक्षित व्यावसायिक तालिमहरु संचालन गरिनुपर्ने।
- युवाहरुलाई राष्ट्रियता, नैतिकता र देश विकासमा सरिक गराउन सो सम्बन्धी कार्यक्रमहरु संचालन गरिनुपर्ने।
- प्रदेशको खेलकुद सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन अनुसार आवश्यक नियमावली तर्जुमा गर्नुपर्ने। पालिकास्तरीय खेलकुद विकास समितिको व्यवस्था गरिनुपर्ने।
- हरेक जिल्लाहरुमा खेलकुद संचालन गर्ने कार्यालय एवं खेलकुद संघहरु गठन गर्नुपर्ने।
- हरेक वर्ष प्रदेश स्तरीय खेलकुद संचालन गरिनुपर्ने।
- खेलाडीहरुलाई व्यावसायिक बनाउन आवश्यक शिक्षा, तालिम, प्रशिक्षकको व्यवस्था गरी खेलकुदमा लागेर वाँचन सक्ने वातावरण बनाउन ध्यान दिनुपर्ने।
- कार्यक्रम कार्यान्वयनमा पूंजीगत खर्चको अनुपात बढाउन मन्त्रालयले ध्यान दिनुपर्ने।

अनुसूचीहरू

अनुसूची-१

समितिका माननिय सदस्यहरूको नामावली

मा. श्री केशव प्रसाद पोखरेल
सभापति

सदस्यहरू

१. मा. उर्मिला कर्माचार्य	२. मा. कञ्चन खनाल
३. मा. गोमा भुर्तेल	४. मा. दावादोर्जे लामा
५. मा. प्रकाश श्रेष्ठ	६. मा. प्रदिप कुमार कटुवाल क्षेत्री
७. मा. प्रेमबहादुर पुलामी	८. मा. बद्रि मैनाली
९. मा. विजया श्रेष्ठ के.सी.	१०. मा. भिमसेन खत्री
११. मा. मैना अछामी	१२. मा. डा.राजाराम कार्की
१३. मा.डा. राम कुमार अधिकारी	१४. मा. श्री लालकुमारी पुन
१५. मा. सरस्वती बाटी	१६. मा. श्री सरेश नेपाल
१७. मा. सृजना सायजु	

समितिको सचिवालयमा कार्यरत कर्मचारीहरू

१. श्री सुन्दर पन्त, समिति सचिव, अधिकृत आठौं
२. श्री शिवराम वोहरा, सहयोगी कर्मचारी, अधिकृत छैटौं
३. श्री रविन्द्र नापित, सहयोगी कर्मचारी कम्प्युटर अपरेटर (पाँचौं)
४. श्री बल बहादुर तामाङ, हलुका सवारी चालक
५. श्री सबिना तामाङ, कार्यालय सहयोगी

अनुसूची-२
समितिलाई गरेका कार्यहरू/ निर्णयहरू

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरू/ निर्णयहरू
६२	२०७८।०३।१०	<p>१. बागमती प्रदेशभित्र आमाबुबा गुमाएका बालबालिकाहरूको तथ्याङ्क लिई यथाशिघ्र समितिलाई जानकारी गराउन मन्त्रालयलाई अनुरोध गर्ने।</p> <p>१. ज्येष्ठ नागरीकको अवस्था र हाम्रो प्रदेशमा वृद्धाश्रम र अन्य मानव आश्रमको अवस्था, कसरी संचालन भएको छ समितिलाई जानकारी गराउन मन्त्रालयलाई अनुरोध गर्ने।</p> <p>२. शिक्षक र बालबालिकालाई कोभिड भ्याक्सिनको व्यवस्था गर्ने र ज्येष्ठ नागरीकलाई दोस्रो भ्याक्सिन खोपको व्यवस्था गर्न मन्त्रालयले पहल गर्नु पर्ने।</p> <p>३. कोभिडको कारण बालबालिकामा पर्न गएको मनोबैज्ञानिक असर हल गर्न मनोसामाजिक परामर्श कार्यक्रम विभिन्न माध्यमबाट संचालन गर्न मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण गर्ने।</p> <p>४. ६२ वर्षदिखि ६४ वर्ष उमेरकालाई कोभिड भ्याक्सिन खोप दिँदा व्यापक दुरुपयोग भएको सम्बन्धमा मन्त्रालयले जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय मार्फत तथ्याङ्क लिई समितिलाई जानकारी गराउन अनुरोध गर्ने।</p>
६३	२०७८।०३।११	<p>१. रोजगारीको श्रृजना गर्न सक्ने प्राविधिक शिक्षालय प्रत्येक स्थानीय तहमा कम्तीमा एक एक वटा सञ्चालनको नीति अवलम्बन गर्न ध्यानाकर्षण गर्ने।</p> <p>२. प्राविधिक शिक्षा सम्बन्धी ऐन कार्यान्वयन गर्न संघीय सरकारसंग आवश्यक छलफल गरी कार्यान्वयनमा लैजान अनुरोध गर्ने।</p> <p>३. कोभिडको कारण अस्तब्यस्त भएको शिक्षा क्षेत्रमा शिक्षक र विद्यार्थीलाई कोरोनाको खोपको व्यवस्था गर्दै स्वास्थ्य मापदण्ड अपनाएर दुई शिफ्टमा कक्षा सञ्चालन गर्न सक्ने</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरू/ निर्णयहरू
		<p>सम्भावनाको खोजी गर्न अनुरोध गर्ने।</p> <p>४.प्रदेशवाट सञ्चालन भएका प्राविधिक शिक्षालय, मा.बि.सञ्चालन भएका तर दरवन्दि नभएकामा मन्त्रालयले दिएको एक वटा दरवन्दि र एक स्कूल एक नर्स कार्यक्रम प्रभावकारी सञ्चालन भएको छु छैन अनुगमन गर्न अनुरोध गर्ने।</p>
६४	२०७८।०३।१२	<p>१.प्रदेश सहकारी ऐन, २०७६ लाई तत्काल कार्यान्वयनमा लैजानु पर्ने र सहकारीसंग भएका पूँजि राष्ट्रिय गौरवका आयोजना वा उद्योगधन्दामा लगानी गर्नको लागि आवश्यक योजना अगाडि बढाउनु पर्ने।</p> <p>२.कृषिमा आत्मनिर्भर हुन र उत्पादन बढाउन स्थानीय तहमा कृषि सहकारी वा समूह निर्माण गरी आवश्यक श्रोत साधन सहित परिचालन गर्न मन्त्रालयको ध्यान जान पर्ने।</p> <p>३.सहकारी बोर्ड गठन गर्दा सहकारीको मर्म र भावना बुझेका अनुभवी विषय विज्ञलाई नियुक्ति गरी प्रभावकारी बनाउनु पर्ने।</p> <p>४.किसानलाई सहूलियत ऋण उपलब्ध गराउँदा कानूनमा नबाझिने अवस्था रहेमा सहकारीलाई परिचालन गरी किसानलाई ऋण उपलब्ध गराउन सकेमा अझै प्रभावकारी हुनेछ र काम नगर्नेले फाईदा लिने अवस्थाको अन्त्य हुने कुरामा मन्त्रालयको ध्यानाकृष्ट गराउने र सहारी संस्था तथा राष्ट्रिय सहकारी बैंक मार्फत सहूलियत ऋण उपलब्ध गराउने योजना मन्त्रालयले बनाउनु पर्ने।</p> <p>५.सहकारीहरूले विभिन्न बैंकवाट ऋण लिई चर्को व्याजमा लगानी गरेको छ। यसको अनुगमन गरी चर्को व्याज लिने सहकारी संस्थाहरूलाई कारवाहीको दायरामा ल्याउन मन्त्रालयलाई अनुरोध गर्ने।</p> <p>७.सहूलियत ऋण कहाँ कहाँ के कति किसानहरूले प्राप्त गर्नु भयो त्यस बारेमा आगामी बैठकमा समितिलाई जानकारी</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरु/ निर्णयहरु
		गराउन मन्त्रालयलाई अनुरोध गर्ने।
६५	२०७८।३।१३	<p>१. प्रदेश सरकारको विशेष योजनामा संचालन भईरहेको र संचालनको प्रक्रियामा रहेका सामूहिक चक्लाबन्दी खेतीमा मन्त्रालयको विशेष ध्यान जानु आवश्यक देखिन्छ। सामूहिक चक्लाबन्दी खेती सफल हुंदा अत्यन्तै सकारात्मक प्रभाव पर्ने र कृषिमा गुणात्मक फड्को मार्ने अवस्था छ भने असफल हुने वित्तिकै धेरै वर्षसम्म यस्ता खालका कार्यक्रममा जनतामा वितृष्णा पैदा हुने अवस्थालाई ख्याल गर्दै त्यस्ता समस्या एवं चुनौतीको वारेमा सजग रहंदै अगाडि बढ्न मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने।</p> <p>२. अहिले किसानहरु खेती गर्ने समयको चापाचापमा परिरहेको यो अवस्थामा अझै पनि किसानलाई अति आवश्यक पर्ने रासायनिक मल प्राप्त गर्न सकिरहेको अवस्था नभएकोले मन्त्रालयले संघीय सरकारसंग समन्वय गरी मलको अभाव हुन नदिन पहल गर्न मन्त्रालयलाई अनुरोध गर्ने।</p> <p>३. कृषिमा उत्पादकत्व बढाउन र परनिर्भरतालाई कम गर्न कृषि यान्त्रिकिकरणको योजना अत्यन्तै बैज्ञानिक योजना छ तर हामीले प्रयोग गरेका उपकरणहरु कति टिकाउ र भरपर्दो छन्, अनुदानमा उपलब्ध गराएका त्यस्ता उपकरणहरुको अवस्था कस्तो रूपमा छ, प्रयोगमा छ छैन त्यसको निगरानी एवं अनुगमन गर्ने गरी अनुदानमा वितरण गरिने कृषि यान्त्रिकिकरणहरु ई-विडिङ्ग मार्फत टेण्डर गर्न मन्त्रालयलाई निर्देशन दिने।</p> <p>४. सामूहिक खेतीमा आवद्ध किसानहरुलाई बेरोजगार हुने समस्याबाट हल गर्न सामूहिक खेतीको साथसाथै अन्य वैकल्पिक व्यवसायको वारेमा पनि मन्त्रालयले सोच्नु पर्ने देखिन्छ।</p> <p>५. बागमती प्रदेशको विभिन्न जिल्लामा गरिएको सामूहिक खेतीमा स्थानीय तह र कृषिसंग आवद्ध अन्य संघ संस्थालाई</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरु/ निर्णयहरु
		पनि साझेदारीमा लैजान आवश्यक कार्यविधि तर्जुमा गर्नु पर्ने।
६६	२०७८।३।२०	<p>१.समितिको बैठक संख्या ५२ मिति २०७७।७।२५ गते बसेको समितिको बैठकको निर्णयानुसार भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको पूंजीगत बहुवर्षिय आयोजनाहरु निर्माणको विषयमा के कसरी कति काम भईरहेको छ सो को २ (दुई) महिनाभित्र समितिमा प्रतिवेदन बुझाउने गरी माननीय केशव प्रसाद पोखरेलको संयोजकत्वमा गठित उप समितिले बुझाउनु पर्ने प्रतिवेदन समितिले पेश गरेको आ.व.२०७७।७८ को वार्षिक प्रतिवेदनमा समेटिएकोले उक्त उप समिति खारेज गर्ने।</p> <p>२.समितिको बैठक संख्या ४९ मिति २०७६।१०।१८ गते बसेको समितिको बैठकको निर्णयानुसार माननीय केशव प्रसाद पोखरेलको संयोजकत्वमा गठित प्रत्यायोजित व्यवस्थापन उप समिति र माननीय प्रेम बहादुर पुलामीको संयोजकत्वमा गठित सरकारी आशवासन सम्बन्धी उप समितिलाई क्रियाशिल हुन अनुरोध गर्ने।</p>
६७	२०७८।४।११	<p>१. समितिको कार्यविधि तर्जुमा गर्न तपसिल बमोजिमको एक उप समिति गठन गर्ने।</p> <p>२. <u>कार्यविधि तर्जुमा उप समिति</u></p> <p>क. मा. बसन्त प्रसाद मानन्धर - संयोजक</p> <p>ख. मा. बिजया श्रेष्ठ के.सी. - सदस्य</p> <p>ग. मा. प्रेम बहादुर पुलामी - सदस्य</p>
६८	२०७८।४।१७	१.दोलखा जिल्ला, भिमेश्वर न.पा. अन्तर्गत कालिन्चोकमा भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको समेत लगानीमा संचालन हुन लागेको गाई फार्म अध्ययन निरीक्षण तथा दोलखा जिल्लाका प्रदेशका माननीयहरु, जिल्ला समन्वय समिति दोलखाका प्रमुख, भिमेश्वर न.पा.का मेयर, कृषि ज्ञान केन्द्र तथा भेटरीनरी प्रमुख तथा सम्बन्धित सहकारीसंग

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरु/ निर्णयहरु
		<p>अन्तरक्रिया कार्यक्रम मिति २०७७ पुष १३ गते शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिद्वारा दोलखा जिल्लामा आयोजना गर्ने ।</p> <p>२.उक्त कार्यक्रम संचालन तथा आर्थिक व्यवस्थापनको लागि बागमती प्रदेश सभा सचिवालयलाई अनुरोध गर्ने ।</p>
६९	२०७८।४।१८	<p>१.समाजमा महिलामाथि जघन्य अपराधका घटना घटिरहेको परिप्रेक्ष्यमा त्यस्ता घटनाहरुको अन्त्य गर्दै विभिन्न समस्यामा परी विस्थापित भएका महिलाको संरक्षण र पुनर्स्थापनामा मन्त्रालयको ध्यान जानु पर्ने।</p> <p>२.वाल संरक्षण केन्द्रहरुको अवस्था के कस्तो छ, कसरी संचालन भएका छन् तिनीहरुको सबै विवरण लिई बेलामा सार्वजनिक समेत गर्न मन्त्रालयलाई निर्देशन गर्ने साथै वाल श्रम शोषण अन्त्यको लागि मन्त्रालयको ध्यान जानु पर्ने।</p> <p>३.वृद्धाश्रमहरु हाम्रो प्रदेशमा के कति छन् कसरी संचालन भएका छन् तिनीहरुको तथ्याङ्क मन्त्रालयसंग रहन आवश्यक छ। वृद्धाश्रममा आवश्यक सेवा सुविधाको व्यवस्थामा समेत मन्त्रालयको ध्यान जानु आवश्यक देखिन्छ।</p> <p>४.गुरुकुल विद्यालय जुन वालिकालाई आवाश सहितका छन् त्यस्ता संस्था संचालनमा आवश्यक सहयोग गर्न मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण गर्ने र संस्था देखाएर सरकारी रकम व्यक्तिगत रुपमा प्रयोग गर्नेको बारेमा मन्त्रालयले अनुगमन गर्नु पर्ने।</p> <p>५.कोभिड १९ को कारण आमाबुवा गुमाएको वालवच्चाहरुले पाउने रकम स्थानीय तह मार्फत उपलब्ध गराउने हुंदा के कसरी काम भएको छ सो को मन्त्रालयले अनुगमन गर्नु पर्ने।</p> <p>६.महिला, वालवालिका तथा वृद्ध नागरीकहरुलाई संरक्षण, रेखदेख एवं पालनपोषण गर्ने विभिन्न संघ संस्थामा विभिन्न स्वदेश तथा विदेशवाट प्राप्त सहयोग रकम के कसरी खर्च</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरू/ निर्णयहरू
		भएको छ त्यसको पारदर्शिताको वारेमा मन्त्रालयले अनुगमन गरी बास्तविकता सार्वजनिक गर्नु पर्ने।
७०	२०७८।४।१९	<p>१.कोभिड १९ को तेस्रो लहर आईसकेको अवस्थामा जसरी मानिसहरूको चहलपहल बढिरहेको छ यसलाई नियन्त्रण गर्न मन्त्रालयको ध्यान आकृष्ट गर्ने।</p> <p>२.प्रत्येक अस्पतालहरूमा स्वास्थ्य सामग्री, स्वास्थ्यकर्मी एवं अक्सिजन आदीको अभाव हुन नदिन मन्त्रालयले तत्कालै योजना बनाई कार्यान्वयनमा जान निर्देशन दिने।</p> <p>३.सरकारी अस्पतालमा निशुल्क कोभिडका बिरामीको उपचार हुने र निजी अस्पतालमा शुल्क लिने हुंदा उपचारमा समस्या हुने भएकोले सरकारी अस्पताल वाहेक अन्य अस्पतालमा पनि कोभिडका बिरामीको उपचारको लागि वातावरण बनाउन मन्त्रालयले संघीय सरकारसंग छलफल गरी कार्यान्वयनको अवस्था श्रृजना गर्न ध्यान जानु आवश्यक देखिन्छ।</p> <p>४.प्रदेशका सबै बासिन्दालाई कोभिडको खोप लगाउने वातावरण श्रृजना गर्न मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण गर्दै र तोकिएको उमेर समूहमा लगाउने खोप तोकिएकै मानिसलाई लगाउन मन्त्रालयको ध्यान जान आवश्यक देखिन्छ।</p> <p>५.कोभिडले बालबालिकालाई पारेको मनोवैज्ञानिक असर हल गर्न मन्त्रालयको योजना हुन पर्ने।</p> <p>६.नेपालमा उपलब्ध हाल तीनै थरको खोप एउटै व्यक्तिले लिएको हो भने त्यसको निगरानि गरी त्यसले पार्ने असरको सम्बन्धमा मन्त्रालयले अनुसन्धान गर्नु पर्ने।</p> <p>७.सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा हालसालै आएको प्राकृतिक प्रकोपका कारण स्वास्थ्य समस्या आउन सक्ने सम्भावनालाई मध्यनजर गर्दै उक्त जिल्लामा आवश्यक स्वास्थ्यकर्मी एवं औषधीको उचित व्यवस्थापन गर्न निर्देशन</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरू/ निर्णयहरू
		दिने।
७१	२०७८।०४।२०	<p>१. दार्चुला जिल्लामा तुइन दुर्घटनामा परी बेपत्ता भएका ३३ बर्षिय जयसिंह धामीको यथाशिघ्र खोजी गर्दै दोषीमाथि कडा कारवाइको माग गर्ने।</p> <p>२. प्रदेश बीउ बिजन ऐन, २०७६ तर्जुमा भईसकेको अवस्थामा उक्त ऐनलाई कार्यान्वयन प्रक्रियामा सहज बनाउन आवश्यक नियमावली तर्जुमा गर्नु पर्ने।</p> <p>३. रैथाने जातको बीउको संरक्षणमा विशेष ध्यान दिंदै उन्नत जातका बीउ उत्पादन कम्पनीहरूलाई प्रोत्साह गर्नु पर्ने जसले गर्दा पुराना जातको बीउको संरक्षण पनि हुने र थोरै जमिनमा धेरै उत्पादन हुने उन्नत जातको बीउ प्रदेशमै उत्पादन गर्न मन्त्रालयको ध्यान जानु पर्ने।।</p> <p>४. धेरैजसो बीउ बिजनहरू विदेशबाट आयात हुने भएकोले क्रमिक रूपमा बीउ बिजनमा आत्मनिर्भर हुने तिर मन्त्रालयलाई योजना बनाई लागू गर्न मन्त्रालयको ध्यानाकृष्ट गर्ने।</p> <p>५. बीउ बिजन उत्पादन गर्ने व्यक्ति, समूह वा सहकारीलाई प्रोत्साहन स्वरूप गत वर्ष बिउमा दिएको प्रति के.जि. २० रुपियाँ अनुदानको अवस्था कस्तो रहयो त्यसको समिक्षा गरी त्यस्तो कार्यको निरन्तरतामा जोड दिनु पर्ने।</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरू/ निर्णयहरू
७२	२०७८।०४।२१	<p>१. सहकारी ऐन र ०७८/७९ को अर्थ विधेयकमा देखिएको समस्या बारे अध्ययन गरी आवश्यक छलफल गर्ने र कृषि तथा वन विश्वविद्यालय रामपुर, चितवनको हाताभिन्न निर्माण गर्ने ल्याबको टेण्डर प्रक्रिया बारे निवेदन पर्न आएको हुंदा उक्त निवेदकवालासंग र मन्त्रालयसंग छलफल गरी आवश्यक राय सहित एक महिनाभिन्न प्रतिवेदन बुझाउने गरी देहाय बमोजिमका सदस्यहरू रहने गरी एक उप समिति गठन गर्ने।</p> <p style="text-align: center;"><u>उप समिति</u></p> <p style="text-align: center;">मा.प्रकाश श्रेष्ठ - संयोजक मा.कञ्चन खनाल -सदस्य मा.बलराम पौडेल -सदस्य</p> <p>२. सिन्धुपाल्चोक जिल्लाको इन्द्रावती र मेलम्ची नगरपालिकाको सामूहिक खेती लगायत जनताको धनजनको क्षति भएको ठाउँहरूको अध्ययन अवलोकन गर्न समिति मिति २०७८।०४।२५ गते फिल्डमा जाने।</p> <p>३. कानून तर्जुमा सम्बन्धी कार्यशाला गोष्ठी संचालन गर्ने।</p> <p>४। प्रत्यायोजित व्यवस्थापन उप समितिमा रहनु भएका सदस्य मा.सरस्वति बस्नेतको स्थानमा मा.इन्द्रमाया गुरुङ्गलाई सदस्यमा चयन गर्ने।</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरू/ निर्णयहरू
७३	२०७८।०५।०३	<p>१ मितिमा दफावार छलफलको लागि प्राप्त भएको प्रदेश उच्च शिक्षा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक दफावार छलफल हुनु अगाडि विषय विज्ञ त्रिभुवन विश्व विद्यालयका प्राध्यापक रमेश प्रसाद भट्टराई, कानूनविद् डा.युवराज संग्रौला र काठमाण्डौ विश्व विद्यालयका पूर्व उपकूलपति डा.सुरेशराज शर्मासंग काठमाण्डौमा मिति २०७८ भाद्र २० गते अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गर्ने।</p> <p>२ मिति २०७८ साल श्रावण २५ गते सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा सामूहिक कृषि लगायत अन्य क्षतिको अध्ययन अवलोकन गर्न गएको समितिको सचिवालयबाट मस्यौदा गरिएको प्रतिवेदनमा माननीयज्यूहरूबाट प्राप्त सुझावहरू थप गरी समितिको अर्को बैठकमा सचिवालयले पेश गर्ने।</p>
७४	२०७८।०५।१४	<p>१. सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा सञ्चालित सामूहिक खेती तथा अन्य क्षतिको अध्ययन अवलोकन भ्रमण प्रतिवेदनमा प्राप्त भएका सुझावहरू थप गरी तयार भएको प्रतिवेदनलाई स्वीकृत गरी सम्बन्धित मन्त्रालयमा पठाउने।</p> <p>२. कृषि तथा वन विश्वविद्यालय रामपुर, चितवनको हाताभिन्न निर्माण गर्ने ल्याबको टेण्डर प्रक्रिया र प्रदेश आर्थिक ऐन, २०७८ ले सहकारी सम्बन्धी गरेको कर सम्बन्धी व्यवस्थाले सहकारी संघ संस्थालाई पारेको असर सम्बन्धमा उप समितिले तयार पारी समिति समक्ष पेश गरेको प्रतिवेदनमा प्राप्त भएका सुझावहरू सम्बन्धित मन्त्रालयमा कार्यान्वयनको लागि लेखि पठाउने।</p> <p>३. समितिले मिति २०७८ साल भाद्र २० गते आईतवारका दिन प्रदेश उच्च शिक्षा सम्बन्धमा</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरु/ निर्णयहरु
		<p>व्यवस्था गर्न बनेको विधेयकको विज्ञसंग अन्तरक्रिया कार्यक्रममा माननीय सभामुख, उपसभामुख, माननीय सामाजिक विकास मन्त्रीलाई प्रमुख अतिथि, विशेष अतिथिको रूपमा आमन्त्रण गर्ने।</p> <p>५. समितिमा भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय अन्तर्गत निर्देशनालय र दुग्ध विकास बोर्ड सम्बन्धमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा उजूरी गरी यस समितिलाई बोधार्थ दिइएकोमा सो उजूरी समितिका माननीय सदस्यहरुलाई जानकारी गराउने।</p>
७५	२०७८।०६।०९	१. समितिको कार्यविधि तर्जुमा गर्न गठित उप समितिले पेश गरेको कार्यविधिलाई अझ परिष्कृत गर्न सुझावको लागि सबै माननीय सदस्यलाई उपलब्ध गराउने।
७६	२०७८।०६।१०	१. समितिको कार्यविधि तर्जुमा गर्न गठित उप समितिले पेश गरेको कार्यविधिलाई अझ परिष्कृत गर्न सुझावको लागि सबै माननीय सदस्यलाई उपलब्ध गराइएकोमा कार्यविधि ठिक छ भन्ने सुझाव प्राप्त भएकोले उक्त कार्यविधिलाई पारित गर्ने निर्णय गरियो।
७७	२०७८।०८।१९	१. प्रदेश सभाको स्वीकृत आ.व. २०७८/७९ को विषयगत समितिका माननीय सभापतिज्यूको संयोजकत्वमा समितिको अन्तर प्रदेश अनुभव आदान प्रदान वार्षिक कार्यक्रम अनुसार समिति मिति २०७८ साल मंसिर २९ गते देखि पुष ०२ गते सम्म गण्डकी र लुम्बिनि प्रदेशमा अनुभव आदान प्रदानको लागि जाने निर्णय गरियो।
७८	२०७८।०८।२०	१. समितिको कार्य क्षेत्र भित्रका मन्त्रालयहरुको काम कारवाहीलाई प्रभावकारी रूपले संचालन गर्नको लागि तपसिल बमोजिमका माननीय सदस्यहरु रहने गरी उप

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरु/ निर्णयहरु
		<p>समिति गठन गर्ने ।</p> <p>(काभ्रे, सिन्धुपाल्चोक, दोलखा र रामेछाप)</p> <p>क. माननीय बसन्त प्रसाद मानन्धर - संयोजक</p> <p>ख. माननीय इन्द्रमाया गुरुङ्ग - सदस्य</p> <p>ग. माननीय गोमा भुर्तेल - सदस्य</p> <p>घ. माननीय लालकुमारी पुन - सदस्य</p> <p>(काठमाण्डौ, ललितपुर, र भक्तपुर)</p> <p>क. माननीय केशव प्रसाद पोखरेल — संयोजक</p> <p>ख. माननीय रजनी अमात्य जोन्छे - सदस्य</p> <p>ग. माननीय भिमसेन खत्री - सदस्य</p> <p>घ. माननीय सृजना सैयजु - सदस्य</p> <p>(रसुवा, नुवाकोट र धादिङ्ग)</p> <p>क. माननीय डा. राजाराम कार्की — संयोजक</p> <p>ख. माननीय प्रकाश श्रेष्ठ - सदस्य</p> <p>ग. माननीय उर्मिला कर्माचार्य - सदस्य</p> <p>घ. माननीय मैना अछामी - सदस्य</p> <p>(सिन्धुली, मकवानपुर र चितवन)</p> <p>क.माननीय प्रेम बहादुर पुलामी — संयोजक</p> <p>ख.माननीय कञ्चन खनाल - सदस्य</p> <p>ग.माननीय बलराम पौडेल - सदस्य</p> <p>घ.माननीय बिजया श्रेष्ठ के.सी. — सदस्य</p>
७९	२०७८।०८।२७	<p>प्रदेशको उच्च शिक्षा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयकको दफावार छलफलमा परेका संशोधनहरु र विज्ञहरुबाट प्राप्त सुझावहरु अध्ययन गरी समितिको मिति २०७८ साल मंसिर २८ गते हुने बैठकमा समितिका माननीय सदस्यहरुले आ-आफ्नो सुझावहरु पेश गर्ने ।</p>
८०	२०७८।०८।२८	<p>प्रदेशको उच्च शिक्षा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयकको दफावार छलफलमा परेका संशोधनहरु र विज्ञहरुबाट प्राप्त सुझावहरुमा दफावार छलफल समाप्त</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरु/ निर्णयहरु
		भएकोले आगामी प्रदेश सभाको बैठकमा विधेयकको प्रतिवेदन पेश गर्ने।
८१	२०७८।०८।२९	<p>१.समितिको मा.सभापति घनश्याम दाहाल, मा.सदस्य बसन्त प्रसाद मानन्धर र मा.सदस्य इन्द्रमाया गुरुङ्ग बिस्तारित प्रदेश मन्त्रिपरिषद्को सदस्य हुनु भएकोले समितिको तर्फबाट हार्दिक बधाई ज्ञापन गर्ने।</p> <p>२.मिति २०७८ पुष ०१ गतेदेखि ०३ गतेसम्म लुम्बिनी र गण्डकी प्रदेशमा मा.सभापतिको संयोजकत्वमा समितिको अनुभव आदानप्रदान कार्यक्रम निर्धारण गरिएकोमा विशेष कारणले उक्त समितिको अनुभव आदानप्रदान कार्यक्रम मिति २०७८ साल पुष २५ देखि २८ गतेसम्म गर्ने निर्णय गरियो।</p> <p>३.मा.केशव प्रसाद पोखरेलको संयोजकत्वमा काठमाण्डौ, ललितपुर र भक्तपुर जिल्लास्थित समितिको कार्य क्षेत्रभित्रका सेवा कार्यालयहरुको अध्ययन अनुगमन गर्न गठित उपसमितिको मिति २०७८ साल पुष ४ देखि ६ गतेसम्म उक्त जिल्लाहरुमा अध्ययन अनुगमन गर्ने निर्णय गरियो।</p>
८२	२०७८।१०।१७	<p>१. प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १४९ को उपनियम (२) र (१०) बमोजिम समितिका ज्येष्ठ सदस्य माननीय दावा दोर्जे लामाको सभापतित्वमा बसेको समितिको आजको बैठकको निर्णय देहाय बमोजिम रहेको छ:-</p> <p>प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १४९ को उपनियम (१) बमोजिम शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको सभापतिको निर्वाचन कार्यतालिका अन्तर्गत मिति २०७८।१०।१४ गते शुक्रवार विहान १०:३० बजे देखि मिति २०७८।१०।१६ गते आइतवार अपरान्ह ५:०० बजे सम्म सोहि नियमावलीको नियम १४९ को उपनियम (३) बमोजिम उक्त समितिको सभापति पदमा</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरु/ निर्णयहरु
		माननीय.....लाई निर्वाचित गरियोस् भनि उम्मेदवारीको सूचना दिने समयावधि तोकिएकोमा निर्धारित मिति र समय भित्र शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको सभापति पदमा माननीय केशव प्रसाद पोखरेललाई निर्वाचित गरियोस भन्ने प्रस्तावको एउटा मात्र सूचना दर्ता हुन आएकोले प्रदेश सभा नियमावली, २०७४ को नियम १४९ को उपनियम (५) बमोजिम शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको सभापति पदमा प्रस्तावित माननीय केशव प्रसाद पोखरेल निर्विरोध निर्वाचित हुनु भएको निर्णय गरियो।
८३	२०७८।१०।१७	१. समितिको आज मिति २०७८ साल माघ १७ गते २:०० बजे बसेको समितिको ८२ औं बैठकले माननीय केशव प्रसाद पोखरेल समितिको सभापति पदमा निर्विरोध निर्वाचित हुनु भएकोमा उहाँलाई हार्दिक बधाई दिने। २. समितिको कार्य क्षेत्र भित्र पर्ने विभिन्न मन्त्रालयहरुको आ.व. ०७८/७९ को बजेटमा उल्लेखित योजना तथा कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयन प्रगति विवरण माग गर्ने। ३. समितिमा परेको उजूरी सम्बन्धमा समितिको अर्को बैठकमा छलफल गर्ने।
८४	२०७८।११।०१	१. समितिको मिति २०७८।०८।२० को ७८ औं निर्णयानुसार समितिको कार्य क्षेत्र भित्रका मन्त्रालयहरुको जिल्ला स्थित कार्यालयहरुको काम कारवाहीलाई अध्ययन अनुगमन गरी आवश्यक राय, सुझाव वा निर्देशन दिन १३ जिल्लालाई ४ समूहमा विभाजन गरी समितिका माननीय सदस्यहरु तोकिएको भएकोमा केही माननीय सदस्यहरु बर्तमान मन्त्रपरिषदमा सदस्य हुनु भएको र समितिमा थप नयाँ सदस्यहरु समेत आउनु भएकोले उक्त ४ समूहमा तपसिल बमोजिमका माननीय सदस्यहरु हेरफेर गरी फागुन महिनाभित्र अध्ययन अनुगमन गर्ने निर्णय गरियो। (काभ्रे, सिन्धुपाल्चोक, दोलखा र रामेछाप)

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरु/ निर्णयहरु
		<p>क. माननीय सरेश नेपाल - संयोजक</p> <p>ख. माननीय गोमा भुर्तेल - सदस्य</p> <p>घ. माननीय लालकुमारी पुन - सदस्य (काठमाण्डौ, ललितपुर, र भक्तपुर)</p> <p>क. माननीय प्रकाश श्रेष्ठ — संयोजक</p> <p>ख. माननीय उर्मिला कर्माचार्य - सदस्य</p> <p>ग. माननीय भिमसेन खत्री - सदस्य</p> <p>घ. माननीय सरस्वति वाटी - सदस्य</p> <p>ड. माननीय सृजना सैयजु - सदस्य (रसुवा, नुवाकोट र धादिङ्ग)</p> <p>क. माननीय डा. राजाराम कार्की — संयोजक</p> <p>ख. बद्रि मैनाली - सदस्य</p> <p>ग. माननीय मैना अछामी - सदस्य</p> <p>घ. माननीय डा.राम कुमार अधिकारी - सदस्य (सिन्धुली, मकवानपुर र चितवन)</p> <p>क.माननीय प्रेम बहादुर पुलामी — संयोजक</p> <p>ख.माननीय कञ्चन खनाल - सदस्य</p> <p>ग.माननीय प्रदिप कुमार कटुवाल क्षेत्री - सदस्य</p> <p>घ.माननीय विजय सुवेदी - सदस्य</p> <p>ड.माननीय बिजया श्रेष्ठ के.सी. — सदस्य</p> <p>च.माननीय दावा दोर्जे लामा - सदस्य</p> <p>५. चितवन जिल्ला, राप्ती न.पा. वडा नं. ६ स्थित भण्डारा मा.बि.को नागरीक समाजद्वारा परेको उजूरी सम्बन्धमा उजूरीको छायाँप्रति संलग्न गरी उजूरीमा उल्लेख भए अनुसार छानबिन गरी समितिलाई जानकारी दिनु हुन भनी सामाजिक विकास मन्त्रालयमा लेखि पठाउने।</p> <p>६. ललितपुर महानगरपालिका १६ बस्ने रुक्शाना कपालीले चक्रवर्ति हबि एजुकेशन एकाडेमिमा ५ बर्षे बि.ए.एल.एल.बि.को बोर्ड परीक्षामा रजिष्ट्रेशन हुन नसकेको</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरु/ निर्णयहरु
		भनी परीक्षा नियन्त्रण कार्यालयमा दिएको निवेदनको समितिलाई बोधार्थ दिएकोमा सामाजिक विकास मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण गराई सम्बन्धित व्यक्तिलाई जानकारी दिने।
८५	२०७८।११।०२	<p>१. समितिको मिति २०७८।११।०२ गते बिहान ८.०० बजे आ.व.२०७८/७९ को मन्त्रालयको योजना तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयन सम्बन्धी समितिको बैठकमा मा.सामाजिक विकास मन्त्रीले समय दिएर पनि अनुपस्थित हुनु भएकोले समितिको गम्भिर ध्यानाकर्षण भएको छ। संसद र संसदीय समितिको गरिमालाई स्मरण गराउँदै अब देखि आमन्त्रित गरिएको समितिको बैठकमा उपस्थितिको लागि माननीय मन्त्रीको ध्यानाकर्षण गराउने।</p> <p>२. सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट छुट्टिएको स्वास्थ्य, श्रम तथा रोजगार र युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयको वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट सम्बन्धित मन्त्रालयमा यथाशिघ्र पठाउने व्यवस्था मिलाउन अनुरोध गर्ने।</p> <p>३. अवाण्डाको रूपमा बजेट विनियोजन गर्ने चलनहरूलाई क्रमशः निरुत्साहित गर्दै लान पर्ने र अवाण्डाको रूपमा राखिसकिएको बजेटलाई वाँडफाँड गर्दा समितिका माननीय सदस्यहरू समेत उपस्थितिमा पारदर्शिता अपनाई सो सम्बन्धी कार्यविधि तयार गरी सोही कार्यविधि अनुसार बजेट वाँडफाँड गर्नु पर्ने।</p> <p>४. मन्त्रालयले कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न माग गरिएको प्रस्तावहरूको सूचना सम्बन्धित व्यक्ति, लक्षित समूह वा दुर्गम क्षेत्रमा बसोबास गर्ने सरोकारवाला व्यक्तिको पहुँचसम्म नपुगेको विषयलाई मध्यनजर गर्दै कुनै पनि सूचनाहरू ११९ वटै स्थानीय निकायको वडासम्म र ६६ वटै निर्वाचन क्षेत्रको प्रदेशका माननीयहरूसम्म पुग्ने गरी सूचनाको प्रचारप्रसार हुन पर्ने।</p> <p>५. मन्त्रालयले बहुवर्षिय योजनाहरूको प्रगति समिक्षा गरि</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरू/ निर्णयहरू
		<p>तत्काल संचालन गराउने र प्रगति नहुने वा अनुत्पादक देखिएका योजनाहरू पहिचान गरि संशोधन गर्ने तर्फ ध्यान दिन पर्ने।</p> <p>६. ऐन र नियमका कारण जटिलता उत्पन्न भै कार्यान्वयनमा समस्या आएको भए आवश्यक संशोधनको प्रक्रिया अपनाई पूंजीगत खर्च प्रतिशत बढाउने।</p> <p>७. प्रदेश सरकारबाट सहयोग भएका आई. सि.टि. विद्युतिय पुस्तकालय लगायत कार्यक्रमहरूको प्रतिफल र परिचालन गराउने विद्यालय र कलेजहरूमा पूर्णत प्रयोग नभएको भन्ने गुनासाहरू आईरहेकोले मन्त्रालयले तत्काल अनुगमन गरी सो को प्रतिवेदन समितिलाई दिन पर्ने।</p> <p>८. बहुवर्षिय योजनाहरू सबै निर्वाचन क्षेत्रमा १/१ वटा तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाउने।</p>
८६	२०७८।११।०२	<p>१. बागमती प्रदेशका सबै नागरिकहरूलाई कोभिड १९ को पहिलो, दोस्रो तथा बुष्टर डोज खोपको लागि आपूर्तिको आवश्यक व्यवस्था मिलाउन तथा बालबालिकालाई समेत खोप लगाउने नीति तय गर्न मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण गराउने।</p> <p>२. बागमती प्रदेश अन्तर्गतका सबै जिल्ला अस्पतालहरूमा कोभिडको लागि आवश्यक स्वास्थ्यकर्मी, भेण्टिलेटर, अक्सिजन, औषधी लगायत पिसिआर चेकको लागि आवश्यक मेशिनरी औजार र अन्य रोगको लागि न्यूनतम स्वास्थ्य उपचार, अस्पताल सरसफाई आदिमा ध्यान दिन तथा निशुल्क डाईलोसिसको व्यवस्थापन गर्न समेत मन्त्रालयले व्यवस्थापन गर्नु पर्ने।</p> <p>३. अवण्डाको रूपमा बजेट विनियोजन गर्ने चलनहरूलाई क्रमशः निरुत्साहित गर्दै लान पर्ने र अवण्डाको रूपमा राखिसकिएको बजेटलाई बाँडफाँड गर्दा माननीयहरू समेतको समन्वयमा पारदर्शिता अपनाई सो सम्बन्धी</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरू/ निर्णयहरू
		<p>कार्यविधि तयार गरी सोही कार्यविधि अनुसार बजेट वाँडफाँड गर्नु पर्ने।</p> <p>४. मन्त्रालय/निर्देशनालय लगायत सेवा केन्द्रले विभिन्न कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न माग गरिएको प्रस्तावहरूको सूचना सम्बन्धित व्यक्ति, लक्षित समूह वा दुर्गम क्षेत्रमा बसोबास गर्ने सरोकारवाला व्यक्तिको पहुँचसम्म नपुगेको विषयलाई मध्यनजर गर्दै कुनै पनि सूचनाहरू ११९ वटै स्थानीय निकायको वडासम्म र ६६ वटै निर्वाचन क्षेत्रको प्रदेशका माननीयहरूसम्म पुग्ने गरी सूचनाको प्रचारप्रसार हुन पर्ने।</p> <p>५. मन्त्रालयले बहुवर्षिय योजनाहरूको प्रगति समिक्षा गरि तत्काल संचालन गराउने र प्रगति नहुने वा अनुत्पादक देखिएका योजनाहरू पहिचान गरि संशोधन गर्ने तर्फ ध्यान दिन पर्ने।</p> <p>६. ऐन र नियमका कारण जटिलता उत्पन्न भै कार्यान्वयनमा समस्या आएको भए आवश्यक संशोधनको प्रक्रिया अपनाई पूंजीगत खर्च प्रतिशत बढाउन ध्यान दिन पर्ने।</p> <p>७. प्रदेश अन्तरगतका अस्पतालहरूको गुणस्तरीय सेवा प्रवाहको लागि आवश्यक नीति बनाउने।</p>
८७	२०७८।११।०३	<p>१. यथाशिघ्र कृषि विकास प्रवर्द्धन र पोलिट्रि सम्न्धी विधेयक तर्जुमा गरी पेश गर्न मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण गराउने। (कृषि तथा पशुपन्छी सम्बन्धी प्राविधिक जनशक्ति उत्पादन गर्ने शिक्षालय, तालिम केन्द्र स्थापना गर्ने नीति तर्जुमा गर्नु पर्ने)</p> <p>२. कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयले समग्र कृषि क्षेत्रको विकासको लागि निर्वाहमुखि खेतीलाई व्यवसायिक खेतीमा रूपान्तरण, समयमै रासायनिक मल बिउ बिजन सिचाई, भण्डारण, बजारको व्यवस्था, विचौलियाको नियन्त्रणका उपाय र कृषकले उत्पादन गरेका कृषि उपजले बजार</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरू/ निर्णयहरू
		<p>नपाएमा सरकारले खरिद गर्ने व्यवस्था मिलाउन मन्त्रालय गम्भिर हुन पर्ने।</p> <p>३. अवाण्डाको रूपमा बजेट विनियोजन गर्ने चलनहरूलाई क्रमशः निरुत्साहित गर्दै लान पर्ने र अवाण्डाको रूपमा राखिसकिएको बजेटलाई वाँडफाँड गर्दा समितिका माननीय सदस्यहरूको समन्वयमा पारदर्शिता अपनाई सो सम्बन्धी कार्यविधि तयार गरी सोही कार्यविधि अनुसार बजेट वाँडफाँड गर्नु पर्ने।</p> <p>४. मन्त्रालय/निर्देशनालय/ज्ञान केन्द्र/विज्ञ केन्द्रले विभिन्न कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न माग गरिएको प्रस्तावहरूको सूचना सम्बन्धित व्यक्ति, लक्षित समूह वा दुर्गम क्षेत्रमा बसोबास गर्ने सरोकारवाला व्यक्तिको पहुँचसम्म नपुगेको विषयलाई मध्यनजर गर्दै कुनै पनि सूचनाहरू ११९ वटै स्थानीय निकायको वडासम्म र ६६ वटै निर्वाचन क्षेत्रको प्रदेशका माननीयहरूसम्म पुग्ने गरी सूचनाको प्रचारप्रसार हुन पर्ने।</p> <p>५. मन्त्रालयले बहुवर्षिय योजनाहरूको प्रगति समिक्षा गरि तत्काल संचालन गराउने र प्रगति नहुने वा अनुत्पादक देखिएका योजनाहरू पहिचान गरि संशोधन गर्ने तर्फ ध्यान दिन पर्ने र एक निर्वाचन क्षेत्र एक बहुवर्षिय योजना छनौट र कार्यान्वयन व्यवस्था मिलाउन सुझाव दिने।</p> <p>६. ऐन र नियमका कारण जटिलता उत्पन्न भै कार्यान्वयनमा समस्या आएको भए आवश्यक संशोधनको प्रक्रिया अपनाई पूंजीगत खर्च प्रतिशत बढाउन ध्यान दिन पर्ने।</p> <p>७. पूंजीगत खर्च कम हुने र साधरण खर्च सय प्रतिशतनै हुने कुरालाई दृष्टिगत गरी साधरण खर्च कटौतीमा ध्यान दिन पर्ने।</p>
८८	२०७८।११।०४	१. सार्वजनिक जग्गा लिजमा लिने र सुरक्षित बसोबास तथा जग्गा एकिकरण सम्बन्धी विधेयक सम्बन्धी विधेयक तर्जुमा

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरू/ निर्णयहरू
		<p>गरी पेश गर्न मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण गराउने।</p> <p>२. बागमती प्रदेशको गरिबीहरूको पहिचानको लागि विभिन्न मापदण्ड निर्धारण गरी गरिबी निवारणको लागि ठोस कार्यक्रम संचालन गर्न मन्त्रालयलाई सुझाव दिने।</p> <p>३. बागमती प्रदेशमा सहकारीको संख्या धेरै नै भएकोले सहकारीलाई एकीकरण गर्ने नीति तर्जुमा गर्ने, सहकारी सम्बन्धमा देखिएका समस्याहरू समाधान गर्न सहकारी सम्बन्धी ऐन नियमावलीमा संशोधन आवश्यक भए सो समेत गर्न मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण गराउने।</p> <p>४. केन्द्र सरकारको सहकारी ऐनसंग प्रदेश सरकारको सहकारी ऐन बाझिएको छ छैन अध्ययन गरी बाझिएको देखेमा संशोधनको लागि तयारी गर्ने।</p> <p>५. अवाण्डाको रूपमा बजेट विनियोजन गर्ने चलनहरूलाई क्रमशः निरुत्साहित गर्दै लान पर्ने र अवाण्डाको रूपमा राखिसकिएको बजेटलाई बाँडफाँड गर्दा समितिका माननीय सदस्यहरूको समन्वयमा पारदर्शिता अपनाई सो सम्बन्धी कार्यविधि तयार गरी सोही कार्यविधि अनुसार बजेट बाँडफाँड गर्नु पर्ने।</p> <p>६. मन्त्रालयले विभिन्न कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न माग गरिएको प्रस्तावहरूको सूचना सम्बन्धित व्यक्ति, लक्षित समूह वा दुर्गम क्षेत्रमा बसोबास गर्ने सरोकारवाला व्यक्तिको पहुँचसम्म पुऱ्याउन कुनै पनि सूचनाहरू ११९ वटै स्थानीय निकायको वडासम्म र ६६ वटै निर्वाचन क्षेत्रको प्रदेशका माननीयहरूसम्म पुग्ने गरी सूचनाको प्रचारप्रसार हुन पर्ने।</p> <p>७. मन्त्रालयले बहुवर्षिय योजनाहरूको प्रगति समिक्षा गरि तत्काल संचालन गराउने र प्रगति नहुने वा अनुत्पादक देखिएका योजनाहरू पहिचान गरि संशोधन गर्ने तर्फ ध्यान दिन पर्ने।</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरू/ निर्णयहरू
		<p>८. ऐन र नियमका कारण जटिलता उत्पन्न भै कार्यान्वयनमा समस्या आएको भए आवश्यक संशोधनको प्रक्रिया अपनाई पूंजीगत खर्च प्रतिशत बढाउन ध्यान दिन पर्ने।</p> <p>९. पुन नापी जग्गा वर्गिकरण र वाँझो जग्गामा उत्पादन योजना बनाउन मन्त्रालयले संघीय सरकारको ध्यानाकर्षण गराउन पर्ने।</p>
८९	२०७८।११।०४	<p>१. समितिको मिति २०७८।११।०३ गते दिउँसो १२.०० बजे आ.व.२०७८/७९ को युवा तथा खेलकुद मन्त्रालयको योजना तथा कार्याक्रमको कार्यान्वयन सम्बन्धी समितिको बैठकमा मा.मन्त्री तथा सचिव अनुपस्थित हुनु भएकोले समितिको गम्भिर ध्यानाकर्षण भएको छ। संसद र संसदीय समितिको गरिमालाई स्मरण गराउँदै अब देखि आमन्त्रित गरिएको समितिको बैठकमा उपस्थितिको लागि माननीय मन्त्री तथा सचिवको ध्यानाकर्षण गराउने।</p> <p>२. यस अघि गठन भएको प्रत्यायोजित व्यवस्थापन उप-समितिका संयोजक माननीय केशव प्रसाद पोखरेल समितिको सभापतिमा निर्वाचित हुनु भएकोले उक्त प्रत्यायोजित व्यवस्थापन उप समितिलाई पुनर्गठन गरी मा.प्रकाश श्रेष्ठको संयोजकत्वमा मा. कञ्चन खनाल, मा. विजया श्रेष्ठ के.सी., मा. उर्मिला कर्माचार्य र मा. गोमा भुर्तेल रहेको ५ सदस्यीय उपसमिति गठन गर्ने।</p> <p>३. यस अघि गठन भएको सरकारी आश्वासन उपसमितिका माननीय बलराम पौडेल मन्त्रपरिषद्को सदस्य हुनु भएकोले उक्त समितिलाई पुनर्गठन गरी मा. प्रेम बहादुर पुलामीको संयोजकत्वमा मा. सरस्वती वाटी, मा. लाल कुमारी पुन, मा. मैना अछामी र मा. भिमसेन खत्री रहेको ५ सदस्यीय उपसमिति गठन गर्ने।</p> <p>४. मिति २०७८।११।०१ देखि २०७८।११।०३ सम्म बसेको समितिको बैठकका निर्णयहरूको प्रेश विज्ञप्ति</p>

बैठक संख्या	मिति	समितिले गरेका कार्यहरू/ निर्णयहरू
		प्रकाशित गर्ने।
९०	२०७८।११।३०	१.समितिका पदाधिकारी र कर्मचारीहरूलाई क्षमता अभिवृद्धि गर्नको लागि प्रत्यायोजित अधिकार व्यवस्थापन र समितिले खेल्नु पर्ने भूमिका विषयक १ दिने आवाशिय गोष्ठी चन्द्रागिरी हिल रिसोर्ट वा अन्य उपयुक्त स्थानमा उपयुक्त समयमा संचालन गर्ने।
९१	२०७९।०२।१२	१.समितिको कार्य क्षेत्र भित्रका मन्त्रालयहरूको जिल्ला स्थित कार्यालयहरूको अध्ययन अनुगमन गरी प्रतिवेदन समितिमा पेश गर्न गठित उपसमितिहरूको बाँकी रहेको क्षेत्रहरूको जेठ २० र २१ गते काभ्रे र दोलखा, २२ र २३ गते सिन्धुली चितवन र २४ र २५ गते रसुवा, नुवाकोट र धादिङ्गमा अध्ययन अनुगमन गर्ने निर्णय गरियो। २.माननीय सदस्यहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम असार महिनामा संचालन गर्ने निर्णय गरियो।
९२	२०७९।२।१५	१.समितिले आफूले गरेको आर्थिक वर्ष भरिको कामकाज समेटेर वार्षिक प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने भएकोले समितिको आ.व. २०७८/७९ को वार्षिक प्रतिवेदन लेखको लागि तपसिल बमोजिमको एक उपसमिति गठन गर्ने।
९३	२०७९।०२।३०	१. मदन भण्डारी स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानका उपकुलपति सहितका पदाधिकारीहरूबाट प्रतिष्ठानको योजना, कार्यक्रम र प्रगतिको बारेमा जानकारी लिई प्रतिष्ठाले लिएको लक्ष्य, उद्देश्य र प्रगति हासिल गर्न निर्देशन दिने। २. समितिमा उप-समितिले पेश गरेको समितिको वार्षिक प्रतिवेदन माथी समितिमा माननीय सदस्यहरूले राख्नु भएको बुँदाहरू थप गरी वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरी मिति २०७९ साल जेठ ३१ गते बस्ने सभाको बैठकमा माननीय सभापति केशव प्रसाद पोखरेलले पेश गर्ने।

अनुसूची-३

समितिका सदस्यहरुको बैठकमा सहभागिता

सि.नं.	बैठक संख्या	मिति	उपस्थित	कैफियत
१.	६२	२०७८।०३।१०		Zoom प्रविधिवाट भर्चुअल बैठक
२.	६३	२०७८।०३।११		Zoom प्रविधिवाट भर्चुअल बैठक
३.	६४	२०७८।०३।१२		Zoom प्रविधिवाट भर्चुअल बैठक
४.	६५	२०७८।०३।१३		Zoom प्रविधिवाट भर्चुअल बैठक
५.	६६	२०७८।०३।२०	१६	
६.	६७	२०७८।०४।११		Zoom प्रविधिवाट भर्चुअल बैठक
७.	६८	२०७८।०४।१७	१४	
८.	६९	२०७८।०४।१८	१५	
९.	७०	२०७८।०४।१९	१४	
१०	७१	२०७८।०४।२०	१३	
११	७२	२०७८।०४।२१	१२	
१२	७३	२०७८।०५।०३	१६	
१३	७४	२०७८।०५।१४		Zoom प्रविधिवाट भर्चुअल बैठक
१४	७५	२०७८।०५।३१		Zoom प्रविधिवाट भर्चुअल बैठक
१५	७६	२०७८।०६।१०		Zoom प्रविधिवाट भर्चुअल बैठक
१६	७७	२०७८।०८।१९	१०	
१७	७८	२०७८।०८।२०	९	
१८	७९	२०७८।०८।२७	७	
१९	८०	२०७८।०८।२८	११	
२०	८१	२०७८।०८।२९	७	
२१	८२	२०७८।१०।१७	१२	
२२	८३	२०७८।१०।१७	११	
२३	८४	२०७८।११।०१	१०	
२४	८५	२०७८।११।०२	९	
२५	८६	२०७८।११।०२	११	
२६	८७	२०७८।११।०३	९	
२७	८८	२०७८।११।०३	८	
२८	८९	२०७८।११।०४	८	
२९	९०	२०७८।११।३०	१५	
३०	९१	२०७९।०२।११	१३	
३१	९२	२०७९।०२।१५	१०	
३२	९३	२०७९।०२।३१	१३	

प्रदेश उच्च शिक्षा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७८
सम्बन्धी शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको प्रतिवेदन

प्रदेश सभा

शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समिति

बागमती प्रदेश, हेटौडा

प्रदेश उच्च शिक्षा सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७८ सम्बन्धी शिक्षा,
स्वास्थ्य तथा कृषि समितिको प्रतिवेदन

१. विधेयकको प्रस्तावनामा संशोधन :-

- (क) विधेयकको प्रस्तावनाको सुरुको हरफमा प्रदेशको भन्ने शब्द पछि "मौलिक सम्भावना र चुनौतिलाई मध्यनजर गर्दै समुदायको ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई शिक्षासंग जोड्न," भन्ने शब्दहरू थप गर्ने।
- (ख) विधेयकको प्रस्तावनाको पहिलो हरफमा र पछि "उपलब्धिमूलक" शब्द हटाई सो शब्दको सट्टा "व्यावहारिक" शब्द थप गर्ने।
- (ग) विधेयकको प्रस्तावनाको चौथो हरफमा "विकासमा लगानी अभिवृद्धि" पछि "राष्ट्रिय भाषा र संस्कृतिको विकास गर्ने" थप गर्ने।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:" यस ऐनको नाम (१) प्रदेश उच्च शिक्षा ऐन, २०७८ "रहेको छ।
(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. विधेयकको दफा २ को खण्ड (अ) मा रहेको "सामाजिक विकास" शब्दको सट्टामा "शिक्षा क्षेत्र हेर्ने" शब्द राख्ने।

३. विधेयकको दफा ३ को उपदफा २ मा संशोधन :-

- (क) खण्ड (ख) मा "सामाजिक विकास" को सट्टा "मन्त्रालयको" राख्ने।
- (ख) खण्ड (छ) मा "तथा योजना" को सट्टा "हेर्ने" भन्ने शब्द राख्ने।
- (ग) खण्ड (ज) मा "उद्यमी, उद्योग व्यवसायी, व्यापारी तथा समाजसेवी" हटाई "शिक्षा क्षेत्रमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याएका समाजसेवीहरू" भनी थप गर्ने।

४. विधेयकको दफा ८ को उपदफा ४ को दोस्रो हरफमा रहेको "तोकिएको" भन्ने शब्द हटाई "अनुसूची १ बमोजिमको" भन्ने शब्द राख्ने।

५. विधेयकको दफा ९ मा संशोधन :-

- (क) उपदफा (२) को दोस्रो हरफमा रहेको "यस ऐन बमोजिम तोकिएको" शब्दहरू हटाई "अनुसूची १ बमोजिमको" भन्ने शब्दहरू राख्ने।
- (ख) उपदफा (३) को दोस्रो हरफमा रहेको "संस्थालाई सम्बन्धित विश्वविद्यालयको सहमतिमा" भन्ने शब्दहरू हटाई "संस्थाले अनुसूची १ बमोजिमको मापदण्ड र पूर्वाधार पुरा गरेको देखिएमा" भन्ने शब्दहरू राख्ने। साथै उक्त उपदफाको अन्तिम हरफमा रहेको "सञ्चालन गर्न" शब्द पछि "स्वीकृति दिन" भन्ने शब्द थप गर्ने।
- (ग) उपदफा (४) को दोस्रो हरफमा रहेको "क्याम्पसलाई" भन्ने शब्द झिकि सो को सट्टा "क्याम्पसले अनुसूची १ बमोजिमको मापदण्ड तथा पूर्वाधार पुरा गरेको देखिएमा" भन्ने शब्द थप गर्ने। चौथो हरफमा रहेको "विकास गरी सञ्चालन गर्न" भन्ने शब्द पछि "स्वीकृत दिन" भन्ने शब्द थप गर्ने र छैटौँ हरफमा रहेको "वा प्रतिष्ठान" भन्ने शब्द हटाई "तथा प्रतिष्ठान वा आङ्गिक क्याम्पस" भन्ने शब्द थप गर्ने।
- (घ) उपदफा (६) को अन्तिम हरफको अन्त्यमा रहेको "गरिनेछ" शब्दको सट्टामा "गर्न सकिनेछ" भनि राख्ने।
६. विधेयकको दफा १० को दोस्रो हरफमा रहेको "तोकिए" शब्द झिकि "अनुसूची १" भन्ने शब्द राख्ने।
७. विधेयकको दफा ११ मा संशोधन:-
- (क) उपदफा २ को दोस्रो हरफमा जाँचबुझ गर्दा पछि "तोकिए" भन्ने शब्द झिकि "अनुसूची १" भन्ने शब्द राख्ने।
- (ख) उपदफा ३ को पहिलो हरफमा जाँचबुझ गर्दा पछि "तोकिएका पूर्वाधार तथा मापदण्ड" शब्द झिकि "अनुसूची १ बमोजिमको मापदण्ड तथा पूर्वाधार" भन्ने शब्द राख्ने।
८. विधेयकको दफा १२ मा संशोधन:-
- (क) उपदफा १ को खण्ड (त) मा रहेको "कार्यहरू" शब्द झिकि "विषयहरू" भन्ने शब्द राख्ने।
- (ख) उपदफा २ को "विधान" शब्द पछि "को मस्यौदा प्राप्त हुन आएमा मन्त्रालयले सो सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी विधान स्वीकृति गर्न मनासिब देखिएमा परिषद्को सिफारिस सहित स्वीकृतिको लागि प्रदेश सरकार समक्ष पेश गर्नेछ।" भन्ने शब्दहरू थप गर्ने।
- (ग) उपदफा ३ को "परिषद्बाट सिफारिस भएपछि मन्त्रालय मार्फत् प्रदेश सरकार समक्ष" भन्ने शब्द हटाई "मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्नेछ।" भन्ने शब्दहरू थप गर्ने।
९. विधेयकको दफा १३ मा संशोधन:-
- (क) उपदफा ४ को दोस्रो हरफमा रहेको "(ड) र (च)" हटाई "(ड), (च) र (ज)" राख्ने। तेश्रो हरफमा रहेको "त्यस्तो निर्णय समिति गठन भएपछि बसेको विश्वविद्यालय सभाको पहिलो बैठकबाट अनुमोदन हुनुपर्नेछ।" भन्ने शब्दहरू हटाउने।

(ख) उपदफा ४ को खण्ड (छ) पछि खण्ड (ज) थप गरी "प्रदेश सरकारको सार्वजनिक विश्व विद्यालयमा उच्च शिक्षा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमध्येबाट कम्तीमा एक जना छात्रा सहित दुई जना-सदस्य" राखे।

१०. विधेयकको दफा २६ मा संशोधन:-

(क) उपदफा १ को अन्तीम हरफमा रहेको "स्वीकृति दिन सक्नेछ।" भन्ने शब्द हटाई "प्रदेश सरकार समक्ष सिफारिस गर्नेछ।" राखे।

(ख) उपदफा ६ को तेश्रो हरफमा रहेको "२४" हटाई "२३" राखे।

११. विधेयकको दफा २८ मा संशोधन:-

(क) उपदफा १ को पहिलो हरफमा रहेको "सर्वसञ्चित" भन्ने शब्द हटाउने।

१२. विधेयकको दफा ३४ मा संशोधन:-

(क) उपदफा (१) को तेश्रो हरफको सुरुमा रहेको विपन्न, पछि "द्वन्द्व पिडित," शब्द थप गर्ने।

१३. विधेयकको अन्तिममा तपसिल अनुसारको "अनुसूची -१" थप गर्ने।

अनुसूची-१

(दफा १० र ११ सँग सम्बन्धित)

विश्वविद्यालय स्थापना गर्न चाहिने आवश्यक न्यूनतम मापदण्ड तथा पूर्वाधार

१. विश्वविद्यालय

भौतिक पूर्वाधारहरू

(क) जग्गा/जमिन

१. काठमाडौं उपत्यका भित्र कम्तीमा दुई सय रोपनी जग्गा भएको,
२. पहाडी तथा हिमाली जिल्लामा भए कम्तीमा पाँच सय रोपनी जग्गा भएको,
३. तराई तथा भित्री मधेश क्षेत्रमा भए कम्तीमा पचास विगाहा जग्गा भएको,
४. माथी उल्लेखित जग्गा/जमिन बढीमा तीन स्थानसम्म करीब बीस किलोमिटरको दूरीभित्र व्यवस्थापन गर्न सकिने।

(ख) भवन

१. कम्तीमा शैक्षिक, प्रशासकीय, पुस्तकालय र प्रयोगशालाको अलग अलग भवनहरू हुनुपर्ने,
२. कक्षा सञ्चालनको लागि शैक्षिक भवन कम्तीमा पचास हजार वर्ग फिट क्षेत्रफलको हुनुपर्ने वा हरेक कक्षमा कम्तीमा पचास जनासम्म विद्यार्थी अटाउने गरी विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा कक्षा कोठाहरू हुनुपर्ने,

३. कम्तीमा शैक्षिक, प्रशासकीय र पुस्तकालयको अलग अलग तीनवटा भवनहरू हुनुपर्ने।

(ग) छात्रावास

१. कम्तीमा एक तिहाई विद्यार्थीहरूलाई छात्रावास हुनुपर्ने,
२. महिला र पुरुषको लागि छुट्टाछुट्टै सुविधाजनक छात्रावासको व्यवस्था हुनुपर्ने,
३. अन्तर्राष्ट्रिय विद्यार्थीहरूको लागि अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको एक छात्रावास हुनुपर्ने,
४. आवासीय विश्वविद्यालयको हकमा सबै विद्यार्थीहरूको लागि छात्रावासको व्यवस्था हुनुपर्ने।

(घ) अन्य भौतिक पूर्वाधार

१. पठन पाठन, अनुसन्धान, प्रयोगात्मक कार्य आदिका लागि विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा पर्याप्त फर्निचर र उपकरणहरू सहितको भौतिक व्यवस्थापन हुनुपर्ने,
२. महिला र पुरुषका लागि अलग अलग र पर्याप्त संख्यामा अपाङ्गमैत्री शौचालयको व्यवस्था हुनुपर्ने,
३. विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा स्तरीय चमेनागृहको व्यवस्था हुनुपर्ने,
४. स्वास्थ्य केन्द्र, पिउने पानी, इन्टरनेट, खेल मैदान, बगैँचा आदिको व्यवस्था हुनुपर्ने।

शैक्षिक आधारहरू

(ङ) पुस्तकालय

१. विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा पर्याप्त संख्यामा आवश्यक स्तरीय पुस्तकहरू सहितको सुविधा सम्पन्न पुस्तकालयको व्यवस्थापनको साथै सबै पाठकहरू बीच सूचना प्रविधिको पहुँच पुग्न सक्ने गरी आवश्यक व्यवस्था हुनुपर्ने,
२. विद्युतीय पुस्तकालय ई-लाइब्रेरी को व्यवस्था हुनुपर्ने,
३. आवश्यक व्यवस्थापकीय सुविधा सहितको अध्ययन कक्षको व्यवस्था हुनुपर्ने।

(च) प्रयोगशाला

१. प्राविधिक विषयसँग सम्बन्धित विश्वविद्यालयको हकमा सम्बन्धित व्यावसायिक परिषद्ले तोके बमोजिम विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा पर्याप्त उपकरण, औजार तथा रसायनहरू सहितको सुविधायुक्त प्रयोगशाला भएको हुनुपर्ने।

(छ) शिक्षक/प्राध्यापक

१. अध्यापन र अनुसन्धान गर्नका लागि आवश्यक संख्यामा तोकिएको योग्यता पुगेका शिक्षक/प्राध्यापकहरूको व्यवस्था हुनुपर्ने,
२. सबै शिक्षकहरू पूर्णकालिन हुनुपर्ने,
३. जम्मा शिक्षक संख्यामध्ये कम्तीमा एक तिहाई विद्यावारिधि उपाधि प्राप्त गरेको हुनुपर्ने,

४. जम्मा शिक्षक संख्या मध्ये कम्तीमा दश प्रतिशत शिक्षक राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त सहकर्मी समीक्षा जर्नलमा (पियर रिभ्यूड) लेखहरू प्रकाशन गरेको हुनुपर्ने।

(ज) कर्मचारी

१. आवश्यक संख्यामा निर्धारित क्षमता, दक्षता र प्रतिवद्धता सहितका कर्मचारीको व्यवस्था हुनुपर्ने।

(झ) विद्यार्थी

१. साधारण तथा प्राविधिक विषयमा पठन पाठन तथा अनुसन्धान गर्ने गराउने विश्वविद्यालय भएमा कम्तीमा पाँच हजार विद्यार्थी हुनुपर्ने,

२. प्राविधिक विषयका हकमा सम्बन्धित अधिकार प्राप्त निकायले निर्धारण गरेको संख्या अनुसार हुनुपर्ने।

तर प्रदेश सरकारले स्थापना गर्ने विश्वविद्यालयहरूको लागि यो विद्यार्थी संख्या अनिवार्य आधार हुने छैन।

(ञ) कोष

१. सघन विश्वविद्यालय भएमा विश्वविद्यालयको नाममा कम्तीमा पचास करोड रूपैयाँको अक्षय कोष स्थापना भएको हुनुपर्ने,

२. विशिष्टकृत विश्वविद्यालय भएमा कम्तीमा बीस करोड रूपैयाँको अक्षय कोष (विषयगत) स्थापना भएको हुनुपर्ने,

३. काठमाडौँ उपत्यका भित्र स्थापना हुने विश्वविद्यालय भएमा उपरोक्त रकमहरूमा थप दश प्रतिशत रकम सहितको अक्षय कोषको व्यवस्था गर्नुपर्ने,

४. विश्वविद्यालयमा दश करोड रूपैयाँको बेग्लै खर्च हुने कोषको स्थापना गरी उक्त कोषमा जम्मा हुने रकमको सम्भावित स्रोतहरू पहिचान भएको हुनुपर्ने।

अन्य आधारहरू

(ट) अन्य आवश्यक मापदण्ड र पूर्वाधार

१. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन अनिवार्य हुनुपर्ने,

२. सामाजिक प्रभाव मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन अनिवार्य हुनुपर्ने,

३. सम्भाव्यता अध्ययनको प्रतिवेदन अनिवार्य हुनुपर्ने,

४. विश्वविद्यालयमा आन्तरिक गुणस्तर सुनिश्चितता केन्द्रको स्थापना भएको हुनुपर्ने,

५. चिकित्सा तथा इन्जिनियरिङ जस्ता विशेष पूर्वाधारहरू आवश्यक पर्ने उच्च शिक्षा विश्वविद्यालयका लागि सम्बन्धित नियमनकारी निकायको परामर्शमा थप पूर्वाधारहरू तोक्न सकिने।

२. मानित विश्वविद्यालय

(क) जग्गा/जमिन

१. काठमाडौं उपत्यका भित्र संचालित मानविकी, कानून, व्यवस्थापन लगायतका गैर प्राविधिक विषयका मानित विश्वविद्यालयका लागि कम्तीमा २० रोपनी जग्गा/जमिन हुनुपर्ने,
२. प्राविधिक विषयका मानित विश्वविद्यालय वा प्रतिष्ठानका लागि काठमाडौं उपत्यका भित्र आवश्यकता अनुसार न्यूनतम २० रोपनी जमिन हुनु पर्ने,
३. काठमाडौं उपत्यका बाहिर समेत केन्द्र सञ्चालन गरी सञ्चालनमा रहेका मानविकी, कानून तथा व्यवस्थापन जस्ता विषयका मानित विश्वविद्यालयको हकमा पचास किलोमिटरको परिधि भित्र काठमाडौं भित्र र बाहिर गरी कम्तीमा तीस रोपनी जग्गा हुनुपर्ने,
४. प्राविधिक विषयका मानित विश्वविद्यालयका लागि काठमाडौं उपत्यका बाहिर समेत केन्द्र राखी सञ्चालन भएको अवस्थामा न्यूनतम ५० रोपनी जमिन हुनुपर्ने,
५. तराई तथा भित्री मधेश क्षेत्रमा भए कम्तीमा पाँच बिगाहा जग्गा भएको हुनुपर्ने,
६. उल्लेखित जमिन बढीमा दुई स्थानसम्म करिब पचास किलोमिटरको दुरीमा व्यवस्थापन गर्न सकिने अवस्थामा हुनुपर्ने,
७. स्थानीय तहले दिएको जमिनलाई यस प्रयोजनका लागि मान्यता हुनेछ।

(ख) भवन

१. कम्तीमा शैक्षिक, प्रशासकीय र पुस्तकालयको अलग अलग तीनवटा भवनहरू हुनुपर्ने,
२. कक्षा सञ्चालनको लागि शैक्षिक भवन कम्तीमा पच्चीस हजार वर्ग फिट क्षेत्रफलको हुनुपर्ने वा हरेक कक्षमा कम्तीमा पचास जना सम्म विद्यार्थी अटाउने कक्षा कोठाहरू हुनुपर्ने।

(ग) छात्रावास

१. कम्तीमा एक तिहाई विद्यार्थीहरूलाई छात्रावास हुनुपर्ने,
२. महिला र पुरुषको लागि छुट्टाछुट्टै सुविधाजनक छात्रावासको व्यवस्था हुनुपर्ने।

(घ) अन्य भौतिक पूर्वाधार

१. पठन पाठन, अनुसन्धान, प्रयोगात्मक कार्य आदिका लागि विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा पर्याप्त फर्निचर र उपकरणहरू सहितको भौतिक व्यवस्थापन भएको हुनुपर्ने,
२. महिला र पुरुषका लागि अलग अलग र पर्याप्त संख्यामा अपाङ्गमैत्री शौचालय भएको हुनुपर्ने,
३. स्वास्थ्य केन्द्र, पिउने पानी, इन्टरनेट, खेल मैदान, बगैँचा आदिको व्यवस्था हुनुपर्ने।

शैक्षिक आधारहरू

(ड) पुस्तकालय

१. विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा पर्याप्त संख्यामा आवश्यक स्तरीय पुस्तकहरू सहितको सुविधा सम्पन्न पुस्तकालयको व्यवस्थापनको साथै सबै पाठकहरू बीच सूचना प्रविधिको पहुँच पुग्न सक्ने गरी आवश्यक व्यवस्था हुनुपर्ने,
२. विद्युतीय पुस्तकालय ई-लाइब्रेरी को व्यवस्था (हुनुपर्ने),
३. आवश्यक व्यवस्थापकीय सुविधा सहितको अध्ययन कक्षको व्यवस्था हुनुपर्ने।

(च) प्रयोगशाला

१. प्राविधिक विषयसँग सम्बन्धित विश्वविद्यालयको हकमा सम्बन्धित व्यावसायिक परिषद्ले तोके बमोजिम विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा पर्याप्त उपकरण, औजार तथा रसायनहरू सहितको सुविधायुक्त प्रयोगशालाको व्यवस्था हुनुपर्ने।

(छ) शिक्षक/प्राध्यापक

१. अध्यापन र अनुसन्धान गर्नका लागि आवश्यक संख्यामा तोकिएको योग्यता पुगेका शिक्षक/प्राध्यापकहरू हुनुपर्ने,
२. सबै शिक्षकहरू पूर्णकालिन हुनुपर्ने,
३. जम्मा शिक्षक संख्यामध्ये कम्तीमा एक तिहाई विद्यावारिधि उपाधि प्राप्त गरेको हुनुपर्ने,
४. जम्मा शिक्षक संख्या मध्ये कम्तीमा दश प्रतिशत शिक्षक राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त सहकर्मी समीक्षा जर्नलमा (पियर रिभ्यूड) लेखहरू प्रकाशन गरेको हुनुपर्ने।

(ज) कर्मचारी

१. आवश्यक संख्यामा निर्धारित दक्षता र प्रतिबद्धता सहितका कर्मचारी हुनुपर्ने।

(झ) विद्यार्थी

१. साधारण तथा प्राविधिक विषयमा पठन पाठन तथा अनुसन्धान गर्ने गराउने विश्वविद्यालय भएमा कम्तीमा पाँच हजार विद्यार्थी हुनुपर्ने,
२. संचालनमा रहिरहेको कुनै क्याम्पसको स्तरोन्नती गरी विश्वविद्यालयमा रूपान्तरण गर्न लागिएको भएमा उक्त क्याम्पसमा कम्तीमा दुई हजार विद्यार्थीहरू अध्ययनरत भएको, स्नातकोत्तर तहमा कम्तीमा पाँच व्याच विद्यार्थी दिक्षित भएको र गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्यायन प्रमाणपत्र प्राप्त गरेको हुनुपर्ने,
३. प्राविधिक विषयका हकमा सम्बन्धित अधिकार प्राप्त निकायले निर्धारण गरेको संख्या अनुसारको विद्यार्थी हुनुपर्ने,

तर प्रदेश सरकारले स्थापना गर्ने विश्वविद्यालयहरूको लागि यो विद्यार्थी संख्या अनिर्वाय आधार हुनेछैन।

(ञ) कोष

१. सघन विश्वविद्यालय भएमा विश्वविद्यालयको नाममा कम्तीमा पच्चिस करोड रुपैयाँको अक्षय कोष वा खर्च नहुने कोष स्थापना भएको हुनुपर्ने,
२. विशिष्टिकृत विश्वविद्यालय भएमा कम्तीमा दश करोड रुपैयाँको अक्षय कोष वा (विषयगत) खर्च नहुने कोष स्थापना भएको हुनुपर्ने,
३. काठमाडौं उपत्यका भित्र स्थापना हुने विश्वविद्यालय भएमा उपरोक्त रकमहरूमा थप दश प्रतिशत रकम सहितको कोषको व्यवस्था गर्नुपर्ने,
४. विश्वविद्यालयमा पाँच करोड रुपैयाँको बेग्लै खर्च हुने कोषको स्थापना गरी उक्त कोषमा जम्मा हुने रकमको सम्भावित स्रोतहरू पहिचान भएको हुनुपर्ने,
५. उपरोक्त बमोजिमका कोषहरू मानित विश्वविद्यालय स्थापना भएको पाँच वर्ष भित्र स्थापना गरी सक्नुपर्ने।

अन्य आधारहरू

(ट) अन्य आवश्यक मापदण्ड र पूर्वाधार

१. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन अनिवार्य हुनुपर्ने,
 २. सामाजिक प्रभाव मूल्याङ्कनको प्रतिवेदन अनिवार्य हुनुपर्ने,
 ३. सम्भाव्यता अध्ययनको प्रतिवेदन अनिवार्य हुनुपर्ने,
 ४. विश्वविद्यालयमा आन्तरिक गुणस्तर सुनिश्चितता केन्द्रको स्थापना भएको हुनुपर्ने,
 ५. चिकित्सा तथा इन्जिनियरिङ जस्ता विशेष पूर्वाधारहरू आवश्यक पर्ने उच्च शिक्षाका विश्वविद्यालयका लागि सम्बन्धित नियमनकारी निकायको परामर्शमा थप पूर्वाधारहरू तोक्ने सकिने।
 ६. उपरोक्त बमोजिमका मूल्याङ्कनको कार्य एक वर्ष भित्र समापन गरी प्रतिवेदनको सिफारिस गर्ने गरी मानित विश्वविद्यालयको मान्यता दिन प्रदेश सरकारले सक्नेछ।
३. मानित विश्वविद्यालय एकलै वा दुई वा दुई भन्दा बढी विश्वविद्यालयहरू गाभीइ नयाँ विश्वविद्यालयमा स्थानान्तर भएमा हुनुपर्ने मापदण्ड:-
१. काठमाडौं उपत्यकाभित्र कम्तीमा दुर्य सय रोपनी जग्गा हुनुपर्ने,
 २. पहाडी जिल्लामा भए कम्तीमा पाँचसय रोपनी जमिन हुनुपर्ने,
 ३. तराई र भित्री मधेशमा भए कम्तीमा पचास विगाह जमिन हुनुपर्ने,
 ४. अन्य मापदण्ड नयाँ विश्वविद्यालयलाई तोकिए सरहको हुनुपर्ने।

अनुसूची ४

समितिको अध्ययन अवलोकन भ्रमणका तस्विरहरु

कृषि ज्ञान केन्द्र ललितपुरमा छलफल पछि लिईएको दृश्य

काठमाण्डौको चन्द्रागिरीमा रहेको च्याउ फार्म

भक्तपुर अस्पतालको अनुगमन, निरीक्षणको क्रममा भएको छलफल कार्यक्रमको दृश्य

भक्तपुरमा रहेको महामञ्जुश्री कृषि फार्ममा भएको अनुगमन

काठमाण्डौमा रहेको कौशी खेतीको अवलोकन गर्नुहुँदै माननीयज्यूहरु

काठमाण्डौको बुढानिलकण्ठमा रहेको महिला समुहले सञ्चालन गरेको मार्टको अवलोकन गर्नुहुँदै माननीयज्यूहरु

बुढानिलकण्ठ उच्च माध्यमिक विद्यालयको अनुगमन निरीक्षण पश्चात लिइएको फोटो

काठमाण्डौको बुढानिलकण्ठ स्कुलमा विद्यार्थीहरुबाट गरिएको तरकारी खेती

काभ्रेपलान्चोक जिल्लाको पाँचखालमा रहेको मसला बाली विकास केन्द्रको निरीक्षण

बागमती प्रदेश सरकारले जिरी नगपालिकाको साझेदारीमा निर्माण गरेको कोल्डस्टोर

दोलखाको बोचमा रहेको शीतोष्ण फलफूल रुटस्टक विकास केन्द्रको अवलोकन
पश्चातको सामुहिक तस्विर

काभ्रेपलान्चवक जिल्लाको पाँचखालमा रहेको बंगुरपालन फर्म र टनेलमा उत्पादित
तरकारीको समितिका पदाधिकारीहरु अवलोकन गर्दै

कृषि ज्ञान केन्द्र रामेछापमा भएको छलफल र कोल्डस्टोर निरीक्षण, अवलोकन गर्दै

रामेछाप नगरपालिकामा गरिएको हाइटेक प्रविधि र खुल्ला तरकारी खेती

खिम्ती तामाकोशी गाउँपालिका खिम्तीमा महिला सहकारीले गरेको मकैखेती

कृषि ज्ञान केन्द्र, सिन्धुलीको अनुगमन तथा निरिक्षणको क्रममा लिइएको दृश्यहरु

बागमती प्रदेश सभाका माननीय सभामुख श्री सानु कुमार
श्रेष्ठज्यूलाई शिक्षा, स्वास्थ्य तथा कृषि समितिका माननीय सभापति
श्री केशव प्रसाद पोखरेल र समितिको माननीय सहस्यहरु समितिको
चौथो वार्षिक प्रतिवेदन बुझाउँदै

